

Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling Gastouderbureau Mikz

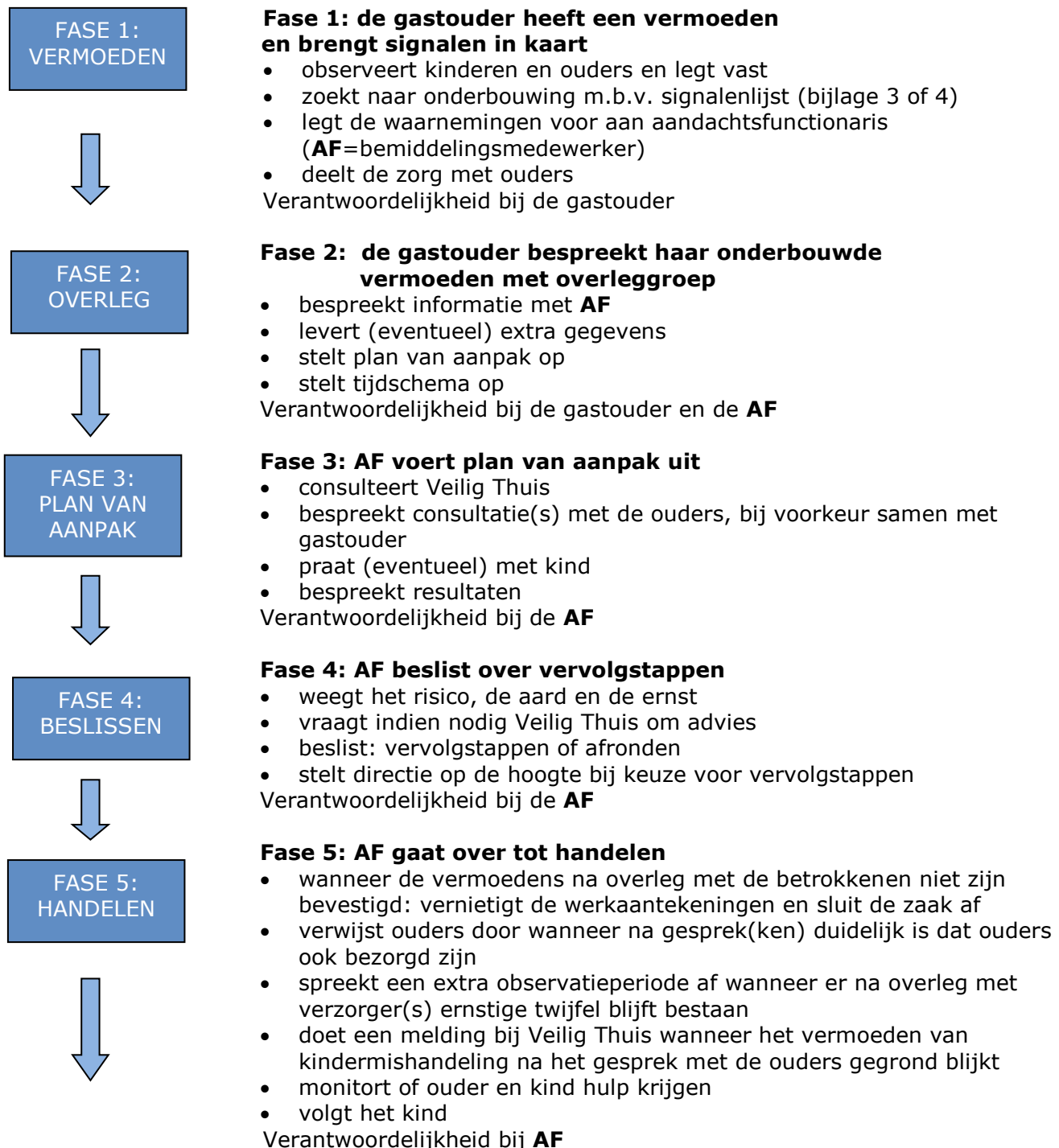
Stappenschema bij signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling

Wanneer er op enig moment een **crisisituatie** ontstaat:

Zorg dat de situatie stopt, stel het slachtoffer veilig en bel:

- o de politie(**bedreigende situatie bel 112**) of
- o spoedeisende zorg Veilig Thuis (**0800-2000**)

In overige gevallen dient onderstaand stappenschema gevolgd te worden.

Hoofdstuk 5 Veiligheid

FASE 6: EVALUATIE

Fase 6: AF evalueert

- evalueert het proces en de procedure
- stelt zo nodig afspraken bij
- registreert

Verantwoordelijkheid bij de **AF**

Inleiding

Kindermishandeling is geen eenduidig begrip. Wat iemand kindermishandeling noemt, heeft te maken met eigen normen en waarden, de manier waarop men zelf is opgevoed en de cultuur waarin men leeft. Het is van belang onderscheid te maken tussen kindermishandeling en minder gewenste opvoedingssituaties. Iedere ouder maakt immers wel eens fouten, is onredelijk of driftig of deelt een tik uit. Bij kindermishandeling is er echter sprake van structureel, stelselmatig, steeds terugkerend geweld of het ontbreken van zorg van de ouder(s) naar zijn/haar kinderen.

Definitie van kindermishandeling

Kindermishandeling is elke vorm van bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek en psychisch letsel.

Hieronder vallen ook verwaarlozing, psychische mishandeling, seksueel misbruik en onthouden van essentiële hulp, medische zorg en onderwijs en het getuige zijn van huiselijk geweld. Onder huiselijk geweld wordt het geweld verstaan dat door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer is gepleegd. Het betreft hierbij lichamelijk en/of psychisch geweld. Het kind kan getuige zijn van dit geweld of zelf direct slachtoffer zijn.

Doel

Weten hoe te handelen bij het vermoeden van kindermishandeling bij een kind met het oogmerk hulp op gang te brengen voor dit kind, binnen dit gezin en de mishandeling te stoppen.

Uitgangspunten:

- **De veiligheid van het kind staat voorop. Het handelen van alle gastouders van Mikz is in het belang van het kind.**
- **Iedere gastouder is *verplicht* vermoedens van kindermishandeling in welke vorm dan ook te melden bij de betreffende bemiddelingsmedewerker.**
- **Iedere bemiddelingsmedewerker is *verplicht* vermoedens van kindermishandeling in welke vorm dan ook te melden bij en te bespreken met de directie.**

Verdeling verantwoordelijkheden

Bij het gebruik van deze meldcode zijn de verantwoordelijkheden binnen Mikz als volgt:

Verantwoordelijkheden directie:

- Opnemen van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling in het kwaliteitsbeleid van Mikz.
- Informeren van ouders en gastouders over deze meldcode.
- Steunen en faciliteren van alle gastouders in het handelen volgens de meldcode.
- Faciliteren van deskundigheidsbevordering.
- Eindverantwoordelijkheid dragen voor de uitvoering de meldcode.
- Periodiek evalueren en bijstellen van de meldcode.

Verantwoordelijkheden aandachtsfunctionaris (AF): (AF=bemiddelingsmedewerker):

- Herkennen van signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling of huiselijk geweld.
- Melden van vermoeden kindermishandeling of huiselijk geweld bij directie.
- Functioneren als vraagbaak binnen het gastouderbureau voor algemene informatie over (de meldcode) huiselijk geweld en kindermishandeling.
- Zorgdragen voor voldoende deskundigheid bij gastouders over signaleren en omgaan met (vermoedens van) kindermishandeling.
- Overleg plegen met de gastouder die zorg heeft over een kind.
- Indien nodig overleggen met collega bemiddelingsmedewerkers.

Hoofdstuk 5 Veiligheid

- Kennis hebben van de handelwijze volgens de meldcode.
- Uitvoeren van aansluiting meldcode op werkprocessen en zorgstructuur.
- Vaststellen van taken van een ieder (wie doet wat wanneer).
- Zonodig contact op nemen met Veilig Thuis voor advies of melding.
- Waken voor de veiligheid van het kind bij het nemen van beslissingen.
- Toezien op zorgvuldige omgang met de privacy van het betreffende gezin.
- Verslaglegging en dossiervorming.
- **Afsluiten van de meldcode.**
- Evalueren van de genomen stappen.

Verantwoordelijkheden gastouder:

- Herkennen van signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling.
- Overleg plegen met de bemiddelingsmedewerker bij zorg over een kind aan de hand van waargenomen signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling.
- Feitelijke verslaglegging van het gesignaleerde.
- Uitvoeren van afspraken die zijn voortgekomen uit het overleg met de bemiddelingsmedewerker, zoals observeren of een gesprek met de ouder/verzorger.
- Bespreken van de resultaten van deze ondernomen stappen met de bemiddelingsmedewerker.

De directie, de bemiddelingsmedewerker en de gastouders zijn *niet* verantwoordelijk voor:

- Vaststellen of er al dan niet sprake is van kindermishandeling.
- Verlenen van professionele hulp aan ouders of kinderen (begeleiding, therapie).

Toelichting stappenplan bij signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling

Fase 1: de gastouder heeft een vermoeden en brengt signalen in kaart

Kinderen die mishandeld worden, kunnen veel verschillende signalen laten zien. Deze signalen kunnen wijzen op kindermishandeling, maar kunnen ook een andere oorzaak hebben zoals een scheiding of een sterfgeval. Signaleren begint vaak met een niet-pluis gevoel. Bij het signaleren gaat het in de eerste plaats om de zorg die de gastouder heeft over een kind, waarvoor zij geen geruststellende verklaring kan vinden. Het is niet aan de gastouder om vast te stellen dat er sprake is van kindermishandeling. Het is wel de taak van de gastouder om het kind te steunen, het beeld over het gedrag duidelijker te krijgen en de zorgen die er zijn te onderbouwen.

De bron kan zijn:

- a) de gastouder heeft zelf een vermoeden
- b) iemand (bv. een kind) vertelt een zorgwekkend verhaal over een ander kind.
- c) Een kind neemt de gastouder in vertrouwen over de eigen situatie.

Ad a/b De gastouder heeft een vermoeden of iemand vertelt een zorgwekkend verhaal over een kind.

- De gastouder deelt haar zorg met bemiddelingsmedewerker.
- De gastouder observeert het kind gedurende een aantal dagen heel goed. Op het observatieformulier (*bijlage 5*) noteert zij de objectieve gegevens. Daarbij wordt gelet op: opvallend gedrag of opmerkelijke lichamelijke signalen, zoals blauwe plekken, schaaf- of brandwonden, herhaalde botbreuken, ander letsel zoals doofheid, mank of moeizaam lopen, hoge spierspanning en de ouder-kind relatie.
- De gastouder legt haar waarnemingen voor aan de bemiddelingsmedewerker. Het observatieformulier wordt vervolgens opgeslagen in het dossier van het kind op het gastouderbureau.
- De gastouder noteert eventueel subjectieve gegevens in anonieme werkaantekeningen. Werkaantekeningen gaan niet in het dossier en zijn niet ter inzage van de verzorgers(s). Ga zorgvuldig met werkaantekeningen om. (*bijlage 11*)
- De gastouder overlegt met mensen die informatie kunnen geven over het kind of de thuissituatie, zoals de bemiddelingsmedewerker bij het kernnetwerk of via het signaleringssysteem "zorg voor jeugd".
- De gastouder blijft bouwen aan de vertrouwensrelatie met het kind.
- De gastouder bepaalt een tijdslimiet aan deze fase (in principe maximaal één maand).
- Ingeval er een vermoeden bestaat over ongewenste omgangsvormen en seksuele intimidatie binnen het gastgezin dan wordt het daarvoor ontwikkelde stappenplan op pagina 12 van deze meldcode gevolgd.

Ad c Een kind neemt de gastouder in vertrouwen.

- De gastouder luistert rustig naar hetgeen het kind te vertellen heeft en reageert niet al te emotioneel of paniekerig. Ze neemt het kind serieus en spreekt haar zorgen uit.
- De gastouder noteert wat het kind heeft verteld. Dit worden de anonieme werkaantekeningen.
- De gastouder houdt contact met het kind en vraagt ook wat het kind zelf zou willen. De mening van het kind wordt genoteerd.
- Zie verder ad a/b

Leg de waarnemingen voor aan de ouders

Signalen als hoofdpijn, angst of agressie kunnen bij kinderen verschillende oorzaken hebben. Het is belangrijk deze signalen in de vorm van concrete waarnemingen zo veel mogelijk rechtstreeks met de ouders te bespreken. In deze eerste fase is het verstandig de vermoedens van kindermishandeling niet uit te spreken.

Zorg ervoor dat een gesprek met de ouders niet op zich zelf staat maar logisch voortvloeit uit de contacten die er al zijn. Door regelmatig met hen informatie uit te wisselen over het functioneren van het kind in de groep en thuis is het gemakkelijker om ook zorgen rond een kind vroegtijdig bespreekbaar te maken.

In veel gevallen zal het bespreken van de signalen ertoe leiden dat er een verklaring volgt die het vermoeden kan wegnemen. Is dat niet het geval dan zijn verdere stappen noodzakelijk (*bijlage 6, 7 en 8*).

Aan het einde van deze fase wordt het volgende besloten:

- Het vermoeden is onterecht/ongegrond.
- Er is een andere reden voor het gesignaleerde gedrag. Zoek uit wat er wel aan de hand is en blijf alert.
- Er is twijfel over / geen bevestiging van het vermoeden.
- De gastouder blijft nauwkeurig registreren wat haar bij het kind opvalt of wat haar verteld wordt. Na twee maanden worden de aantekeningen opnieuw bekeken en wordt het kind opnieuw besproken in de groepsbespreking.
- Het vermoeden wordt bevestigd of versterkt.
- Dit wordt ingebracht in de overleggroep (fase 2)

Aanbevelingen fase 1:

- *Vertrouw op je intuïtie en houd het niet voor jezelf. Je hebt tenslotte niet voor niets een niet-plus gevoel.*
- *Ga niet overhaast te werk. Wie iets wil bereiken moet zorgvuldig handelen. Betrek anderen tijdig en niet pas dan, wanneer het voor jou "zo niet langer kan". Dan ben je te lang zelf bezig geweest en geef je anderen niet de tijd rustig aan het werk te gaan.*
- *Accepteer kindermishandeling en huiselijk geweld als één van de vele mogelijke oorzaken van onverklaarbaar opvallend gedrag van een kind. Probeer in deze fase het beeld completer te maken. Speel geen politieagent: het is niet de taak van de gastouder om speurwerk naar de dader te doen. Ga uit van een patroon aan signalen, uitgezonden door het kind of door een derde. Blijf het (gedrag van het) kind aandachtig volgen, dat wil zeggen observeren en noteren wat je ziet en hoort, maar voorkom een uitzonderingspositie van het kind.*
- *Ga zorgvuldig om met de privacy van het kind en de ouders.*
- *Indien een kind je in vertrouwen neemt, beloof dan nooit aan het kind absolute geheimhouding. Beloof dat je geen volgende stap neemt zonder dat met het kind besproken te hebben. Steun het kind in het feit dat het zijn geheim verteld heeft. Je kunt in dit gesprek doorvragen of het kind zich veilig voelt en of het zelf ook geslagen wordt. Maak eventueel met het kind een veiligheidsplan. Daarin neem je op hoe het kind zich het best in veiligheid kan brengen (bv. naar eigen kamer gaan, naar een vriendje gaan).*
- *Veilig Thuis is de centrale instantie voor het vragen van advies over of het melden van kindermishandeling. Deze instantie is bereikbaar via het landelijk telefoonnummer: 0800-2000. In een crisissituatie is het mogelijk om te melden bij de politie of de Raad van de Kinderbescherming.*
- *Via het kernnetwerk kan enerzijds aan andere volwassenen die contact hebben met het gezin extra informatie gevraagd worden, anderzijds aan de aanwezige deskundigen om advies gevraagd worden*
- *Via het signaleringssysteem "Zorg voor Jeugd" kan door de coördinator zorgsignalering gekeken worden of er al meerdere signalen gegeven zijn m.b.t. dit kind/gezin.*

Fase 2: de gastouder bespreekt haar onderbouwde vermoeden in een overleggroep

- **Bespreek de informatie met de bemiddelingsmedewerker aan de hand van het observatieverslag**

De gastouder legt de zorgen voor aan de bemiddelingsmedewerker. De bemiddelingsmedewerker kan de gastouder ondersteunen en begeleiden in het proces van het verkrijgen van informatie.

De bemiddelingsmedewerker zorgt voor het samenstellen van de overleggroep. In de overleggroep kunnen de volgende personen zitten:

- de bemiddelingsmedewerker
- de pedagogisch coach
- directie
- de gastouder met de zorg
- de coördinator zorgsignalering en/of vertegenwoordiger in het kernnetwerk

Doel van de overleggroep:

- zorgen bespreken en uitspreken waarom er wordt gedacht aan kindermishandeling.
 - informatie verzamelen met behulp van bijlage 2 tot en met 6
 - ruimte geven aan emoties
- De bemiddelingsmedewerker is verantwoordelijk voor de coördinatie en de voortgang.
 - Indien nodig wordt overlegd met Veilig Thuis. Dit kan anoniem. Tijdens dit gesprek kunnen tips gevraagd worden over de vervolgstappen.
 - De overleggroep bekijkt welke gegevens over dit kind beschikbaar of nog nodig zijn; dit wordt ook vastgelegd. De signalenlijst (bijlage 3 en 4) kan hierbij gebruikt worden.
 - Ook in deze stap dienen alle gegevens die te maken hebben met het signaleren en handelen schriftelijk te worden vastgelegd, bij voorkeur in een kinddossier wat beveiligd moet worden opgeborgen (in verband met privacy betrokkenen).

Aan het einde van deze fase wordt het volgende besloten;

- Als de vermoedens niet onderbouwd kunnen worden en de zorgen niet meer bestaan wordt de zaak afgesloten en de persoonlijke werkaantekeningen vernietigd. Ga dan naar fase 6.
- Als de overleggroep geen bevestiging van het vermoeden heeft, maar het gedrag heeft bijvoorbeeld een andere oorzaak:
 - Blijf dan alert
 - Blijf bouwen aan de vertrouwensrelatie met het kind.
 - Maak met de overleggroep vast een afspraak om na een bepaalde periode nog eens samen te overleggen over het gedrag of de lichamelijke gesteldheid van het kind.
- Als het vermoeden blijft bestaan, dan maakt de overleggroep een plan van aanpak (fase 3).

Aanbevelingen fase 2:

- *De overleggroep bestaat uit minimaal een gastouder en de bemiddelingsmedewerker*
- *Zodra de overleggroep is gevormd, draag je samen de verantwoordelijkheid. Het is dan ook heel belangrijk steeds te overleggen voordat er iets wordt ondernomen.*
- *Privacy: Wanneer persoonlijke aantekeningen zijn gemaakt, is het belangrijk deze goed op te bergen, het liefst zonder naam. Zodra het mogelijk is worden deze aantekeningen vernietigd.*
- *De taak van de opvang met betrekking tot huiselijk geweld/ kindermishandeling is het signaleren en het aankaarten bij de ouders en bij de verantwoordelijke instanties. De opvang is **niet** verantwoordelijk voor de verandering van de situatie of voor de hulpverlening.*

Fase 3: de uitvoering van het plan van aanpak

In fase 2 is besloten tot een plan van aanpak. Mogelijke stappen zijn:

- a) Een advies- of consultvraag bij Veilig Thuis
 - Iemand van de overleggroep spreekt met Veilig Thuis. Overleg met Veilig Thuis is in alle gevallen aan te raden. Veilig Thuis biedt ondersteuning bij het interpreteren van signalen en het nadenken over de noodzakelijke vervolgstappen (*bijlage 1*).
 - De resultaten van het gesprek met Veilig Thuis worden doorgesproken in de overleggroep. Naar aanleiding hiervan wordt het plan van aanpak eventueel bijgesteld.
- b) Een gesprek met de ouders
 - Overleg binnen de overleggroep wie het best met de ouders kan spreken
 - Bereid het gesprek goed voor (*bijlage 7 en 8*) evt. in de overleggroep.
 - Voer het gesprek nooit alleen.
- c) (Eventueel) praten met het kind
 - Overleg binnen de overleggroep of een gesprek(je) met het kind meerwaarde heeft
 - Bereid het gesprek goed voor (*bijlage 9 en 10*). Het gesprek moet waardevol zijn voor het kind en geen verhoor worden.
- d) Contact opnemen met het consultatiebureau c.q. GGD (jeugdgezondheidszorg).
 - Iemand van de overleggroep neemt contact op met het consultatiebureau of de afdeling Jeugdgezondheidszorg van de GGD.
 - Deze geeft advies over de verdere stappen die genomen kunnen worden.
 - Eventueel kunnen zij zelf contact opnemen met het gezin.
- e) Inbrengen in het zorgteam
 - De bemiddelingsmedewerker of coördinator zorgsignalering brengt het kind in in het kernnetwerk.
 - Alleen met toestemming van de ouders kan het kind op naam ingebracht worden.
 - Vanuit een van de andere deelnemers aan het zorgteam kan nadere informatie komen over het gezin en/of advies gegeven worden over de verdere stappen die genomen kunnen worden.
 - Eventueel kan vanuit (een van de deelnemers van) het kernnetwerk contact opgenomen worden met het gezin.
- f) Resultaten van a tot en met e worden zo spoedig mogelijk besproken in de overleggroep.
 - Analyse van de waarnemingen
 - Verzamelen van de feitelijke informatie
 - Beeld van de verzorgingssituatie van het kind.
 - Draaglast/ draagkracht van de ouders

De beoordeling van de resultaten zal tot een beslissing moeten leiden:

Er is geen sprake van kindermishandeling:

- Er vindt geen verdere actie plaats; sluit het traject af met fase 6, evaluatie.
- Eventueel benodigde andere ondersteuning van het kind en/of gezin wordt in gang gezet.

Er bestaat twijfel over (het vermoeden) van kindermishandeling:

- Er kan een extra observatie periode besloten worden.

Er bestaat gegrond vermoeden of zekerheid over kindermishandeling.

- Zie fase 5.

Aanbevelingen fase 3:

- *Als het kind met je gesproken heeft, praat dan niet met de ouders zonder het kind daarvan in kennis te stellen. Afhankelijk van de leeftijd kan je met het kind afspreken wat je wel en niet met de ouders bespreekt.*
- *Bepaal voor je het gesprek met de ouders gaat voeren, wat het doel van het gesprek is. Spreek af welke vervolgacties worden ondernomen, bv. het kind zal tijdens een extra kindbespreking besproken worden. Je kunt vragen of het kind besproken mag worden in het kernnetwerk.*
- *Zorg ervoor dat de ouders met 1 hooguit 2 personen uit de organisatie te maken krijgen gezien de vertrouwensrelatie die tot stand dient te komen.*
- *Vanzelfsprekend heeft het betreffende kind behoefte aan steun en hulp. Bekijk wie het kind het beste ondersteuning kan bieden.*

Fase 4: beslissing over vervolgstappen

De bemiddelingsmedewerker beslist. Eventueel in samenspraak met de overleggroep, wordt de beslissing genomen. Mogelijke bevindingen zijn:

- De vermoedens zijn na overleg met de betrokkenen niet bevestigd en ook de zorgen over het kind bestaan niet meer.
- Na gesprek(ken) met verzorger(s) is duidelijk dat verzorger(s) ook bezorgd is/zijn.
- Na overleg met betrokkenen blijft er ernstige twijfel bestaan; het is niet duidelijk of er wel of niet sprake is van een vermoeden.
- Het vermoeden van kindermishandeling blijkt na het gesprek met de betrokkenen gegrond en de zorg over het kind blijft bestaan.
- Er ontstaat een crisissituatie.

Fase 5: handelen

- **De vermoedens zijn na overleg met de betrokkenen niet bevestigd en ook de zorgen over het kind bestaan niet meer.**

Sluit de zaak af en vernietig alle schriftelijke aantekeningen.

- **Na gesprek(ken) met verzorger(s) is duidelijk dat verzorger(s) ook bezorgd is/zijn.**

De oorzaak van de zorgen kan een minder gewenste opvoedingssituatie zijn of een andere oorzaak hebben. Wanneer de verzorger(s) ook vinden dat het belangrijk is dat er hulp voor hen komt, dan de overleggroep adviezen geven en doorverwijzen naar instanties voor hulpverlening bijvoorbeeld Jeugdbescherming Brabant.

- **Na overleg met betrokkenen blijft er ernstige twijfel bestaan; het is niet duidelijk of er wel of niet sprake is van een vermoeden.**

In dit geval is het goed om de situatie rondom het kind nog een tijdje in de gaten te houden en na een vastgestelde periode (niet langer dan een maand) opnieuw in een intern/extern overleg te bespreken en dan tot een besluit te komen om ofwel tot actie over te gaan of de zaak af te sluiten.

Maak duidelijke afspraken waarop geobserveerd zal gaan worden en door wie. Ga daarna dan weer naar fase 4.

- **Het vermoeden van kindermishandeling blijkt na het gesprek met de betrokkenen gegrond en de zorg over het kind blijft bestaan.**

In overleg met de directie en overleggroep wordt er melding gemaakt bij Veilig Thuis. (*bijlage 12 over meldrecht, meldplicht en zorgplicht*). Het vermoeden hoeft niet bewezen te zijn!

De bemiddelingsmedewerker of coördinator zorgsignalering doet de melding op naam van Mikz. Ouders worden in een persoonlijk gesprek op de hoogte gesteld van de melding. Veilig Thuis kan advies geven over het voeren van dit gesprek. Hoewel het een moeilijk gesprek is, is het van belang voor de verdere hulpverlening aan het kind. Ouders zijn sneller bereid problemen te erkennen en hulpverlening te aanvaarden wanneer er in alle openheid over gesproken wordt.

Wanneer het in het belang van het kind is om zonder medeweten van verzorger(s) te melden bij Veilig Thuis is dit ook mogelijk.

- **Er ontstaat een crisissituatie.**

Wanneer een crisissituatie en/of een levensbedreigende situatie voor het kind ontstaat, wordt er direct gemeld bij de politie, Veilig Thuis en bij de Raad voor de kindbescherming. Een melding bij de Raad kan niet anoniem.

Aanbevelingen fase 5:

- *Zorg er wel voor dat de verzorger(s) die hulp krijgen die zij nodig hebben om ook daadwerkelijk bij Jeugdbescherming Brabant binnen te komen. Jeugdbescherming Brabant zal daarna bekijken welke hulp gewenst is.*
- *Vermijd het risico dat een gezin jarenlang achtervolgd wordt door vage vermoedens en onduidelijkheden.*
- *Voor elke zaak rondom een vermoeden van kindermishandeling kan advies/ consult gevraagd worden bij Veilig Thuis zonder de naam van het kind en/ of ouders te noemen.*
- *Soms moet men bij een zaak wachten op een gunstig moment om in te kunnen grijpen of om iets in beweging te kunnen zetten. Melden bij Veilig Thuis maakt de kans dat dit lukt groter.*
- *Bij de politie is melding mogelijk, wanneer men aangifte wil doen omdat het een strafbaar feit betreft. Dit kan niet anoniem. De politie doet aan opsporing en start een strafrechtelijk onderzoek*

Fase 6: evaluatie

- De bemiddelingsmedewerker en de overleggroep evalueren datgene wat er is gebeurd en de procedures die zijn gevolgd.
- Zonodig wordt de zaak ook doorgesproken met andere betrokkenen, zowel interne en externe betrokkenen.
- Zonodig worden verbeteringen aangebracht in afspraken en /of procedures.
- Besluit welke informatie in het kinddossier wordt vastgelegd. Ouders hebben recht op inzage in het kinddossier.
- Geanonimiseerde gegevens met betrekking tot het vermoeden van kindermishandeling worden geregistreerd en door de directie op een centraal punt bewaard om in kaart te kunnen brengen hoe vaak vermoedens van kindermishandeling binnen de gehele organisatie voorkomen en op welke wijze daarmee wordt omgegaan.

De verantwoordelijkheid van gastouderbureau Mikz in het kader van **nazorg** is:

- Het bieden van een veilige plek aan het kind
- De begeleiding en het observeren van het kind; los van de gekozen weg, blijft de gastouder zeker vier maanden na evaluatie het gedrag van het kind nauwkeurig volgen.
- De bereidheid tot het geven van informatie aan Veilig Thuis over het functioneren van het kind in de groep en het contact met de verzorger(s)
- Het meedenken in overlegsituaties ten behoeve van hulpverlening aan het kind en de verzorger(s).

Zoek zo nodig opnieuw contact met Veilig Thuis

- Bij blijvende twijfel of als er nieuwe signalen zijn wordt dit gemeld bij Veilig Thuis.
- Wanneer het kind, zonder duidelijke opgaaf van redenen wegblijft van de gastouderopvang, is het belangrijk om dit door te geven aan Veilig Thuis.
- Deze meldingen lopen altijd via de bemiddelingsmedewerker en bij diens afwezigheid via de directie

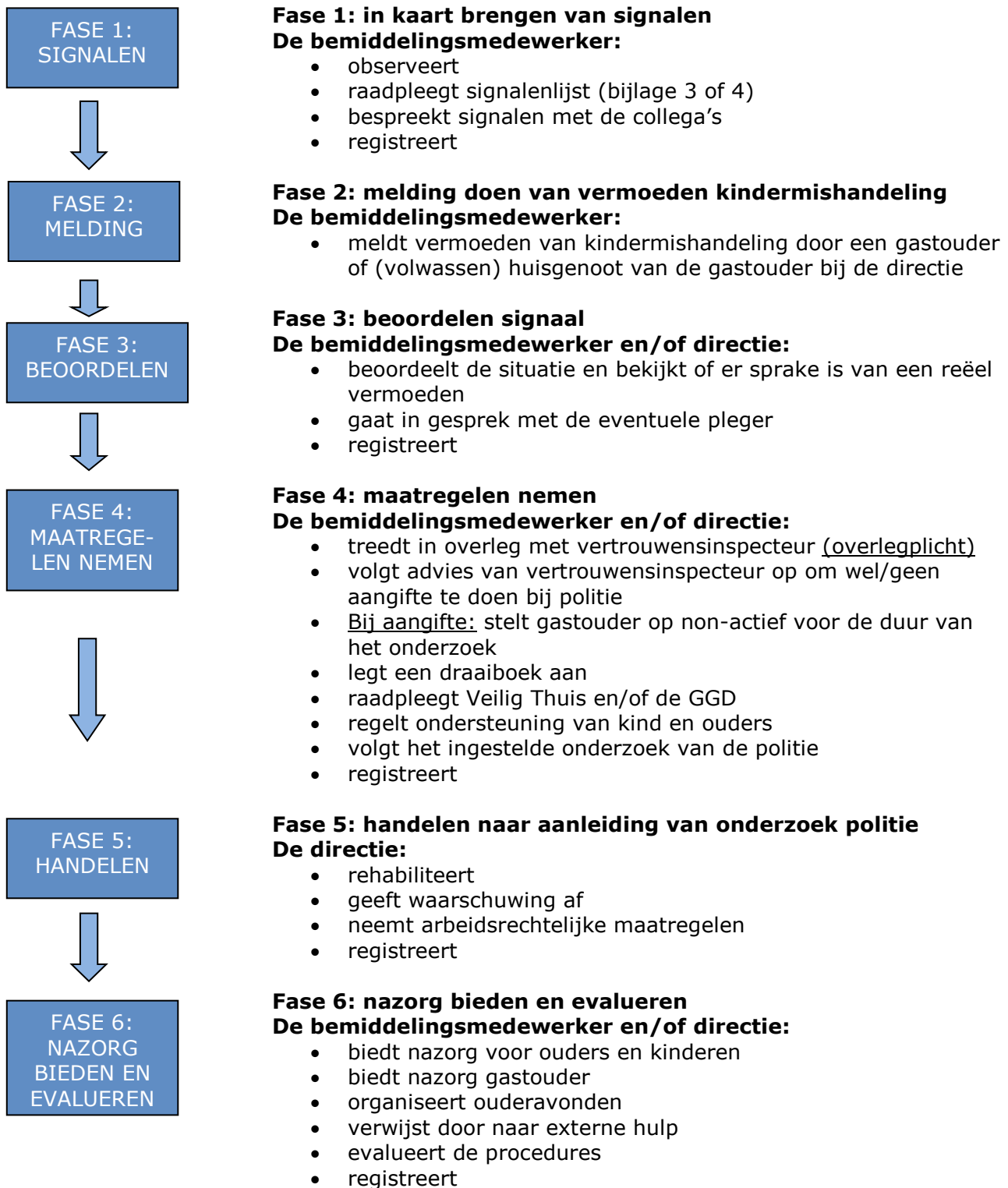
Aandacht voor de betrokken gastouder/overleggroep

- Zorgen rondom het kind kunnen bij de gastouder(s) /overleggroep allerlei twijfels en gevoelens losgemaakt hebben. Het is van belang dat er ook nazorg voor hen beschikbaar is.

Aanbevelingen fase 6:

- *Het belang van het bieden van ondersteuning aan het kind moet niet onderschat worden. Veel mensen die in hun jeugd mishandeld of misbruikt zijn, hebben het gered doordat andere volwassenen zich om hen bekommerden.*
- *Sta open voor ondersteuning om de eigen machteloosheid en teleurstelling te hanteren wanneer onverhoopt toch blijkt dat de hulpverlening anders verloopt dan je had gedacht.*

Stappenschema bij signalen van kindermishandeling of seksueel misbruik door een gastouder of (volwassen) huisgenoot van de gastouder

N.B. Omgaan met de media (bijlage 16)

Toelichting stappenplan bij signalen van kindermishandeling of seksueel misbruik door een gastouder of (volwassen) huisgenoot van de gastouder

Fase 1: de bemiddelingsmedewerker brengt signalen in kaart

Het is belangrijk te investeren in een open aanspreekcultuur, waarbinnen op professionele wijze reflectie op normen en waarden, werkwijze en handelen plaatsvindt.

Niet in alle gevallen waarin bemiddelingsmedewerkers menen dat er niet goed met kinderen wordt omgegaan door een gastouder of (volwassen) huisgenoot van de gastouder, is er sprake van kindermishandeling. Desondanks mag niet aan deze signalen voorbij worden gegaan en zal met elkaar onderzocht moeten worden wat er bij het kind wordt gesignaleerd. Door met elkaar te overleggen en van gedachten te wisselen kan het signaal pas goed geïnterpreteerd worden.

Als een bemiddelingsmedewerker vermoedens heeft van kindermishandeling door een gastouder of (volwassen) huisgenoot van de gastouder kan deze gebruik maken van de signaallijsten (bijlage 3 of 4), in gesprek gaan met de collega bemiddelingsmedewerker of met de directie.

Seksueel contact met een kind jonger dan 12 jaar is in Nederland altijd strafbaar, want dit wordt altijd beschouwd als misbruik, ook wanneer het kind de gastouder of (volwassen) huisgenoot van de gastouder daartoe uitnodigt of het initiatief neemt.

Voorbeelden zijn: masturberen in het bijzijn van het kind of het kind dwingen tot masturbatie, een seksueel/erotisch geladen sfeer scheppen, ongewenste aanraking, zich tegen het kind aandrukken en verkrachting.

Het is zeer belangrijk dat de betreffende signalen goed worden geregistreerd en dat er duidelijk beschreven wordt wat er gedaan is met deze signalen. Deze registratie moet als vertrouwelijk worden opgeborgen.

Als de bemiddelingsmedewerker vervolgens concludeert dat er sprake is van terechte bezorgdheid, dan moet hij een melding van een vermoeden van kindermishandeling, ongewenste omgangsvormen of seksueel misbruik doen bij de directie. Melden in de organisatie is niet hetzelfde als beschuldigen. Melden in de organisatie betekent niets meer of minder dan: *"ik heb signalen of vermoedens van ontoelaatbaar gedrag, ik wil niet alléén een afweging maken of dit signaal wel of niet wat betekent, kijk met me mee."*

Melding over bemiddelingsmedewerker

Wanneer het een vermoeden betreft over een bemiddelingsmedewerker wordt geadviseerd ofwel een andere bemiddelingsmedewerker te raadplegen ofwel naar de directie te gaan.

Melding over directie

Een bijzondere situatie betreft het geval dat de klacht het gedrag van de directie zelf betreft. Dan bestaat er nog de mogelijkheid om melding te doen bij de Raad van Toezicht. De Raad van Toezicht is verplicht om aangifte te doen bij de politie. De Raad van Toezicht kan hierover in overleg treden met de vertrouwensinspecteur. Ook de constaterende gastouder of bemiddelingsmedewerker kan dit doen en kan door de vertrouwensinspecteur begeleid worden bij het doen van aangifte. Deze stap dient zorgvuldig geregistreerd te worden.

Fase 2: de bemiddelingsmedewerker doet melding van vermoeden kindermishandeling

De bemiddelingsmedewerker geeft de melding direct door aan de directie. Behalve de bemiddelingsmedewerker kunnen ook anderen een melding doen.

Melding door het kind

Als de melding van seksuele intimidatie, aanranding of verkrachting afkomstig is van een kind, is opvang en steun voor het kind het eerste aandachtspunt. De persoon bij wie het slachtoffer de klacht meldt belooft geen geheimhouding aan het kind en is verplicht dit te melden bij de bemiddelingsmedewerker. Deze laat weten discreet te zullen handelen. De bemiddelingsmedewerker doet in alle gevallen direct melding aan de directie. De directie treedt **direct** in contact met een **vertrouwensinspecteur** van de Inspectie van het Onderwijs, te bereiken op het **telefoonnummer 0900-1113111**. Naast Veilig Thuis worden zo nodig anderen ingeschakeld voor hulp. De ouders van het betrokken kind worden geïnformeerd. Aan de ouder wordt eveneens opvang en steun geboden. Het waarborgen van het gevoel van veiligheid van het kind is uitgangspunt van dit handelen.

Melding door de ouder

Als de melding van de ouder(s) komt, zal uitgezocht worden over welke informatie de ouder beschikt en waar de melding op gebaseerd is. De persoon bij wie de klacht wordt gemeld is verplicht dit te melden bij de bemiddelingsmedewerker. Deze meldt het weer bij de directie. Deze treedt direct in overleg met de vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs. De ouder kan bij een redelijk vermoeden ook zelf contact opnemen met een vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs.

Melding door derden

Als de melding van derden komt, dient eveneens uitgezocht te worden over welke informatie deze precies beschikken en waar deze informatie op is gebaseerd. De persoon bij wie de klacht wordt gemeld is verplicht dit te melden bij de directie. Deze treedt direct in overleg met de vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs.

Fase 3: de directie en de bemiddelingsmedewerker beoordelen het signaal

De directie en de bemiddelingsmedewerker zijn verantwoordelijk voor een eerste beoordeling van de voorgelegde situatie. Daarbij zal in het algemeen de melder, diens bemiddelingsmedewerker en de betrokken gastouder of (volwassen) huisgenoot van de gastouder gehoord worden. De directie stelt, samen met de bemiddelingsmedewerker vast of er sprake is van een reëel vermoeden. De uitkomst kan zijn:

- nee, er is geen sprake van een reëel vermoeden, dus nader onderzoek is redelijkerwijs niet aan de orde. De directie gaat in gesprek met de betrokkenen om de mogelijk verstoorde werkverhouding te herstellen;
- ja, er is sprake van een reëel vermoeden. Fase 4 treedt direct in werking;
- De directie is verantwoordelijk voor de registratie in deze stap.

Fase 4: de directie en de bemiddelingsmedewerker neemt maatregelen

In geval van een reëel vermoeden neemt de directie en/of bemiddelingsmedewerker de volgende maatregelen:

- Meldt direct bij de vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs
- Gaat samen met de vertrouwensinspecteur na of er een redelijk vermoeden bestaat. Zo ja, dan is de directie verplicht om aangifte te doen bij de politie;
- **Schermt de kinderen direct af van de betrokken gastouder of (volwassen) huisgenoot van de gastouder door deze op non-actief te stellen of te schorsen in ieder geval voor de duur van het onderzoek. De directie deelt dit mee aan alle betrokkenen;**
- Zodra de directeur aangifte heeft gedaan, dan treedt de vertrouwensinspecteur terug;
- Legt draaiboek aan waarin vanaf het eerste moment van melding wordt vastgelegd hoe men gehandeld heeft en wie men op welk tijdstip heeft geïnformeerd en waarover (bijlage 14);
- raadpleegt Veilig Thuis en/of GGD;
- regelt opvang van kind en ouders (voor ondersteuning kan een beroep worden gedaan op GGD en Veilig Thuis);

Hoofdstuk 5 Veiligheid

- ouders informeren over mogelijkheid aangifte te doen bij de politie;
- directie houdt contact, toont betrokkenheid en informeert ouders regelmatig over voortgang onderzoek en andere zaken die voor de ouders van belang zijn;
- informeren van het team (bijlage 17)
- informeren van "andere" ouders indien gewenst (bijlage 18)

Fase 5: de directie handelt naar aanleiding van het onderzoek

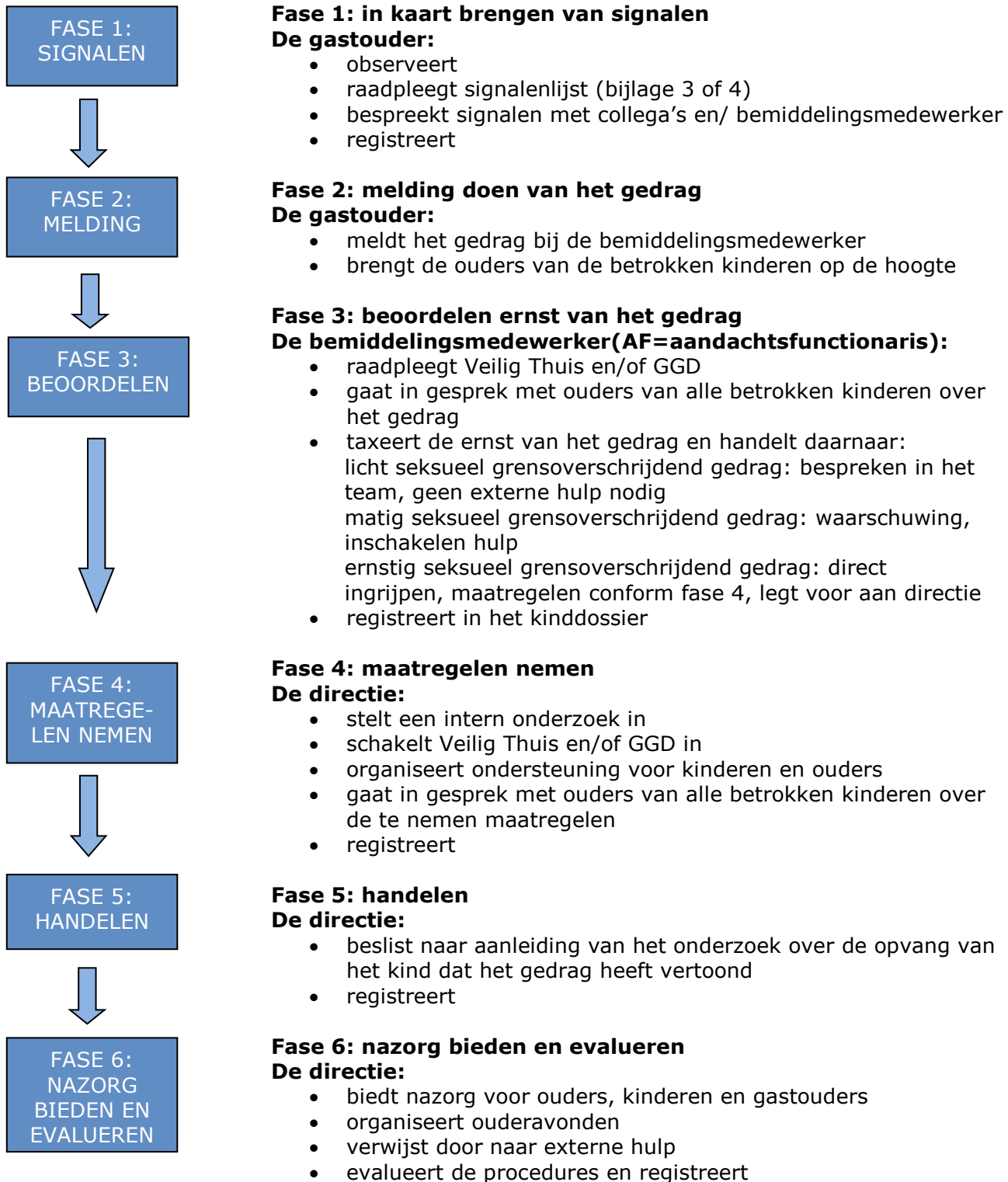
Er zijn vier mogelijkheden voor de directie om te handelen op basis van de uitkomsten van het onderzoek:

- **Rehabilitatie van de gastouder en/of (volwassen) huisgenoot van de gastouder.** Wanneer de directie op grond van het verrichte onderzoek constateert dat er geen aanleiding is om aan te nemen dat kindermishandeling of seksueel misbruik heeft plaatsgevonden wordt de betrokken gastouder en/of (volwassen) huisgenoot van de gastouder in ere hersteld.
- **Waarschuwing afgeven.** De directie kan besluiten tot het geven van een schriftelijke waarschuwing, met de mededeling dat herhaling van het ongewenste gedrag arbeidsrechtelijke gevolgen heeft. Deze waarschuwing wordt opgenomen in het dossier van de gastouder.
- **Maatregelen.** Wanneer de directie op grond van het verrichte onderzoek constateert dat er aanleiding is om aan te nemen dat kindermishandeling of seksueel misbruik heeft plaatsgenomen, zal de gastouder met onmiddellijke ingang bij gastouderbureau Mikz worden uitgeschreven.
- **Inschakelen van politie**

Fase 6: de directie en/of bemiddelingsmedewerker bieden nazorg en evalueren

Het is belangrijk dat de organisatie nazorg biedt aan alle betrokkenen. Ook het evalueren van de genomen stappen is belangrijk om in mogelijke toekomstige situaties adequaat te kunnen handelen.

Stappenschema bij signalen van seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling

Toelichting stappenplan bij signalen van seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling

Inleiding

Binnen de kinderopvang verdienen thema's als intimiteit en seksualiteit professionele aandacht. Door op een goede manier aandacht te besteden aan het onderwerp seksualiteit kan de kinderopvangorganisatie niet alleen bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen, maar ook aan het voorkómen van grensoverschrijdende seksuele incidenten.

Kinderen die naar de kinderopvang gaan moeten fysiek veilig zijn en zich ook zo voelen, ook op het gebied van seksualiteit. Ook hebben zij, afhankelijk van hun leeftijd en situatie, ondersteuning nodig bij hun ontwikkeling op het gebied van intimiteit en seksualiteit. Mede door de beeldvorming in de media is wat door kinderen én beroepskrachten "normaal" wordt gevonden op dit gebied steeds aan verandering onderhevig.

Ieder kind maakt in zijn algemene ontwikkeling een seksuele ontwikkeling door. In zijn eigen tempo verkent hij zijn eigen lichaam en dat van anderen. Als dit past in zijn eigen ontwikkeling en dat van het andere kind wat erbij betrokken is, is dit onschuldig, maar als er een groot leeftijdsverschil is tussen kinderen zitten ze in verschillende ontwikkelingsfasen en hebben dus ook andere behoeftes. Als twee kinderen van vier samen dokkertje spelen doen ze dat omdat ze allebei in de fase zitten waarin ze hun lichaam en gevoelens aan het ontdekken zijn. Als een kind van vier en een kind van tien samen dokkertje aan het spelen zijn beleeft dat kind van tien seksualiteit op een andere manier en dan kan er sprake zijn van manipulatie en/of "te ver gaan" door de tienjarige waarbij de vierjarige gedwongen wordt tot handelingen waar hij/zij nog niet aan toe is.

Signalen van kinderen die geconfronteerd zijn met seksueel grensoverschrijdend gedrag van een ander kind (naast de op de signaallijsten van bijlagen 3 en 4 genoemde):

- *het kind heeft angst voor een bepaald kind*
- *het kind is consequent boos op een ander kind*
- *het kind komt geschrokken, bang of verward terug nadat het met een of meer andere kinderen apart is geweest*
- *het kind wil consequent niet spelen met een bepaald kind*

Signalen van kinderen die seksueel grensoverschrijdend gedrag vertonen naar andere kinderen (naast de op de signaallijsten van bijlagen 3 en 4 genoemde):

- *het kind creëert een soort isolement rond het andere kind (apart nemen, zich samen afzonderen van de groep)*
- *het kind domineert een ander kind of vertoont macht over dat andere kind*
- *veelvuldige seksistische uitingen.*

Fase 1: de gastouder brengt signalen in kaart

Wanneer er signalen zijn dat een of meerdere kind(eren) seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond en dat een ander kind hiermee geconfronteerd is of slachtoffer van is geworden, is het belangrijk dat deze signalen in kaart worden gebracht en goed geïnterpreteerd worden. Het is belangrijk deze signalen serieus te nemen. Het is belangrijk dat een gastouder vertrouwt op eigen intuïtie, op het gevoel "wat is dit raar". Door met collega's te overleggen en van gedachten te wisselen kan een signaal beter worden beoordeeld.

Voor het bepalen of seksueel gedrag grensoverschrijdend is zijn er drie criteria. Zo gauw er aan minimaal één van deze criteria niet is voldaan is er mogelijk sprake van grensoverschrijdend seksueel contact. De drie criteria zijn:

- *bewuste toestemming van beide partijen, waarbij beide partijen werkelijk moeten beseffen wat toestemming inhoudt;*
- *volledige vrijwilligheid van beide partijen*
- *redelijke gelijkwaardigheid van beide partijen wat betreft leeftijd en "rijpheid"*

Hoofdstuk 5 Veiligheid

Fase 2: de gastouder doet melding van het gedrag

Zie schema

Fase 3: de wijkmanager (eventueel in samenspraak met de aandachtsfunctionaris) beoordeelt de ernst van het gedrag

De drie te onderscheiden sterktes van seksueel grensoverschrijdend gedrag bepalen welke maatregelen er in fase 4 genomen dienen te worden.

- licht seksueel grensoverschrijdend gedrag kan worden gezien als een noodzakelijke stap om normen en waarden te leren kennen en zal bij veel kinderen op bepaalde momenten in de ontwikkeling voorkomen. Het is nodig dat de gastouder dit gedrag begrenst, hierop reageert en het bespreekt met ouders;
- matig seksueel grensoverschrijdend gedrag is ontoelaatbaar. Het is belangrijk om direct een duidelijk verbod in te stellen. Aan het kind moet worden uitgelegd dát en waarom dit gedrag niet mag. Zowel met kinderen als met hun ouders moet gecommuniceerd (blijven) worden;
- bij ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag moet direct worden ingegrepen. Er moeten maatregelen worden genomen die garanderen dat het gedrag niet meer kan voorvallen. Bij dit soort gedrag dient altijd de directie te worden ingeschakeld.

Fase 4: de directie neemt maatregelen

De maatregelen die de directie kan nemen zijn:

- instellen van een intern onderzoek
- regelen van ondersteuning van kind en ouders
- aanbieden van excuses voor falend toezicht/onveilige situatie vanuit de kinderopvang. Hierbij wordt tevens aangegeven dat onderzocht wordt hoe verbeteringen binnen de kinderopvangorganisatie kunnen worden doorgevoerd om herhaling te voorkomen
- aanbieden van opvang en professionele hulp voor alle kinderen en hun ouders die op welke wijze dan ook betrokken zijn geweest bij het grensoverschrijdende seksuele gedrag. Emotionele begeleiding van de direct betrokken ouders is noodzakelijk
- gesprekken voeren met ouders van beide partijen om gezamenlijk tot een oplossing te komen. Belangrijk is ouders altijd te informeren over de gemaakte keuze en de argumenten daarvoor
- afschermen van het kind dat het grensoverschrijdende gedrag heeft getoond.

Fase 5: de directie handelt

Er zijn twee mogelijke uitkomsten van de beoordeling van het gebeurde: het kind blijft op de groep of het kind gaat naar een andere groep, een andere locatie of een andere kinderopvangorganisatie. Dit laatste kan zowel op initiatief van de directie als op dat van de ouders van het kind gebeuren. In overleg met de ouders kan hulpverlening voor het kind worden ingezet. Eventueel doet de directie een melding bij Veilig Thuis bij het vermoeden van onderliggende problemen als verklaring voor het gedrag van het kind.

Fase 6: de directie biedt nazorg en evalueert

Het verdient de voorkeur dat de directie het personeel persoonlijk informeert. Ouders kunnen via een brief of een bijeenkomst worden geïnformeerd. Er kan informatie worden gegeven over de concrete maatregelen die getroffen zijn ten aanzien van het kind of de kinderen die met het gedrag geconfronteerd werden. Ook kan aangegeven worden welke concrete maatregelen er ten aanzien van het kind dat het gedrag vertoonde genomen zijn en het verdere verloop van het onderzoek.

Bijlage 1 Informatie over Veilig Thuis

Werkwijze Veilig Thuis

Veilig Thuis biedt informatie, advies, begeleiding en hulp aan jongeren tot 18 jaar en hun ouders en of verzorger(s), beroepskracht of anderen betrokkenen op psychosociaal of opvoedkundig gebied. Daarnaast biedt Veilig Thuis de toegang tot de geïndiceerde jeugdhulpverlening en zorgt het indien nodig voor een adequate doorverwijzing naar andere vormen van zorg.

Wanneer men zich als beroepskracht/overleggroep zorgen maakt over een kind of jongere kan men hem/haar en/of de verzorgers doorverwijzen naar Veilig Thuis als de verzorgers zelf hulp willen. Indien uit de aanmelding blijkt dat er een hulpvraag is, volgt een screening. Het screeningsverslag wordt besproken in een multidisciplinair team. Dit geeft een advies voor het vervolgtraject. Dit advies wordt met de cliënt besproken.

Wanneer er geen vrijwillige hulpverlening op gang komt, dan wordt besproken met de beroepskracht/overleggroep hoe de jonger het beste geholpene kan worden en of een onderzoek door Veilig Thuis of de Raad voor de Kinderbescherming nodig is.

Veilig Thuis kan telefonisch benaderd worden op telefoonnummer 0800-2000 door allerlei mensen die zich zorgen maken over de situatie van bepaalde kinderen. Voor beroepsbeoefenaren, zoals gastouders, leerkrachten, huisartsen etc. is het mogelijk om anoniem te melden. Via Veilig Thuis wordt de naam van de melder dan niet bekend gemaakt bij het kind, het gezin of derden.

Na een telefonisch contact zijn er drie mogelijkheden:

1. Advies

Bij een vermoeden van kindermishandeling kan gevraagd worden om advies over welke stappen er het best gezet kunnen worden en hoe een en ander het best aangepakt kan worden. Hierbij worden geen gegevens geregistreerd over het betreffende kind of gezin. Veilig Thuis komt niet in actie in de richting van het kind waarover melding is gedaan.

2. Consult

Ook dit richt zich op degene die belt. De consultvrager wordt begeleidt in het uitvoeren van een advies. Er wordt geen actie genomen door Veilig Thuis richting kind/gezin waarover melding is gedaan en er worden geen gegevens geregistreerd. Er kan wel een dossier op naam van de consultvrager worden aangelegd.

3. Melding

Hierbij worden alle gegevens door Veilig Thuis geregistreerd:

- Personalialia van de melder.
- Personalialia van kind en gezin.
- Wat is de reden om nu melding te doen?
- Welke informatie is er over het gezin?
 - Hoe is de ouder-kindrelatie?
 - Factoren die meespelen in het gezinssysteem
 - Kindsignalen.

Veilig Thuis start een onderzoek. Wanneer de vermoedens door onderzoek bevestigd worden, dan wordt alles in het werk gesteld om passende hulpverlening op gang te brengen. De melder krijgt hiervan bericht.

Uitgangspunt bij een melding is om zo min mogelijk buiten de ouders/verzorgers om te opereren. Veilig Thuis laat de betreffende ouder weten dat er een melding is binnengekomen. Alleen als het in het belang van het kind is, wordt dit contact uitgesteld en in eerste instantie huisarts, school, kinderopvang etc. benaderd.

Wanneer een onderzoek afgesloten wordt, wordt de melder ook hiervan op de hoogte gebracht.

Hoofdstuk 5 Veiligheid

Informatie over buurt- c.q. kernnetwerken jeugdhulpverlening

- In de gemeenten waar Mikz kinderopvang werkzaam is zijn buurt- c.q. kernnetwerken actief. De wijkmanagers nemen hieraan deel.
In Waalwijk zijn drie buurtnetwerken: Waalwijk zuid, Waalwijk noord en Sprang-Capelle-Waspik.
In Heusden zijn drie kernnetwerken: Drunen, Heusden en Vlijmen.
- In een buurt-/kernnetwerk hebben vertegenwoordigers van verschillende instellingen zitting (kinderopvang, scholen, het kinderwerk, plaatselijk opbouwwerk, consultatiebureau, schoolartsdienst, schoolbegeleidingsdienst, schoolmaatschappelijk werk, Bureau Jeugdzorg, politie, leerplichtambtenaar en woningbouwvereniging)
- Ieder kan een kind over wie men zorgen heeft inbrengen. Dit kan alleen op naam als er toestemming is van de ouders. Is er geen toestemming dan wordt de situatie zonder naam ingebracht.
- Alle deelnemende instellingen kunnen advies geven. Sommigen zullen het gezin kennen en weten welke hulpverlening aanwezig is of zelf de hulpverlening op zich kunnen nemen.
- Het kind wordt op "de rol" gezet.
- Tijdens iedere bijeenkomst worden de kinderen die op de rol staan besproken.
- Zijn er geen verontrustende signalen meer of is duidelijk dat er goede hulpverlening in het gezin aanwezig is, dan wordt het kind van de rol gehaald en vinden er follow-up besprekingen plaats na een half jaar.
- Blijft de situatie dezelfde dan volgen er ieder half jaar follow-up besprekingen.
- Is de situatie heel duidelijk verbeterd of zo gewijzigd dat verder bespreken geen zin heeft (bv. verhuizing) dan wordt het kind definitief van de rol geplaatst.

Informatie over Zorg voor Jeugd signaleringssysteem

De gemeenten waar Mikz werkzaam is zijn aangesloten op het digitale signaleringssysteem Zorg voor Jeugd. Doel van dit systeem is het actief bevorderen van samenwerking in de keten, vroegsignalering en het ondersteunen van ketencoördinatie middels vastgelegde afspraken.

Op het moment dat een organisatie bijvoorbeeld onderwijs, kinderopvang, peuterspeelzaal etc. zorg heeft omtrent een kind plaatst deze een signaal in het systeem.

Contactpersoon voor Mikz is de directeur en de aandachtsfunctionaris is aangemeld als signaalgever.

Het systeem maakt automatisch een match met andere signalen die over hetzelfde kind in het systeem staan. Bij twee of meer signalen wordt ketencoördinatie geactiveerd en worden acties in gang gezet. De signaalgevers worden hiervan op de hoogte gebracht.

Bijlage 2

Vormen van kindermishandeling

Lichamelijk mishandeling

Er is sprake van lichamelijke mishandeling wanneer de ouders het kind (laten) verwonden.

Voorbeelden: slaan, schoppen, opzettelijk laten vallen, verbranden, vergiftigen, verstikken, meisjesbesnijdenis en het Shaken Baby Syndroom (gevolg van het heftig door elkaar schudden van een baby).

Lichamelijke verwaarlozing

Het kind krijgt niet wat het voor zijn lichamelijke gezondheid en ontwikkeling nodig heeft, bijvoorbeeld op het gebied van voeding, kleding, onderdak, bezoek aan arts en/tandarts, hygiëne.

Voorbeelden: niet voldoende of geschikt eten, geen schone en passende kleding, geen geschikte slaappleaats voor het kind, geen geschikte medische, tandheelkundige en geestelijke gezondheidszorg, onvoldoende hygiëne (bijvoorbeeld vieze luiers en ernstige luiersuitslag), onvoldoende toezicht.

Emotionele (of psychische) mishandeling

Vrijwel alle vormen van kindermishandeling brengen negatieve emotionele/psychologische boodschappen over naar het kind.

Voorbeelden: bedreigen, uitschelden, kleineren, kind tot zondebok maken, eisen stellen waaraan het kind niet kan voldoen, opsluiten of vastbinden, blootstellen aan extreem, onberekenbaar of ongepast gedrag.

Emotionele(of psychische) verwaarlozing

Het kind ontzegen van wat het voor zijn geestelijke gezondheid en ontwikkeling nodig heeft, zoals genegenheid, liefde, aandacht, respect, en contact. Ook blootstellen aan huiselijk geweld en onthouden van onderwijs vallen hieronder.

Seksueel misbruik

Seksueel contact hebben of proberen te hebben met het kind, ter bevrediging van de seksuele gevoelens van de ouder of anderen en/of uit geldelijk gewin.

Voorbeelden: aanranden, verkrachten en uitbuiten of het toestaan hiervan, penetratie, pornografisch materiaal laten zien of opnemen.

Vrouwelijke genitale verminking (VGV)

Ook wel meisjesbesnijdenis genoemd. Een ingreep in de uitwendige geslachtsorganen die in verschillende vormen bestaat en vooral bij meisjes op jonge leeftijd in een aantal Afrikaanse landen wordt toegepast, op basis van traditie en/of islamitisch en christelijk geloof. De meest verminkende vorm is de infibulatie of faraonische besnijdenis, waarbij de hele clitoris, de kleine schaamlippen en een deel van de grote schaamlippen verwijderd worden. Na hechting van wat er over is van de grote schaamlippen, blijft alleen aan kleine opening over voor menstruatiebloed en urine. Alle vormen van VGV zijn in Nederland strafbaar. Ook inwoners van Nederland die hun dochter in het buitenland laten besnijden plegen een strafbaar feit en kunnen in Nederland worden vervolgd.

Belangrijk: bij een vermoeden van VGV dient door de wijkmanager en of aandachtsfunctionaris direct contact te worden opgenomen met Veilig Thuis.

Eergerelateerd geweld

Geestelijk of lichamelijk geweld dat wordt gepleegd vanuit een collectieve mentaliteit in reactie op een schending van de eer van een man, vrouw of familie.

Voorbeelden: bedreigen met eermoord, aanzetten tot zelfmoord, mishandeling, verminking, verstoting, uithuwelijking en eerwraak (het slachtoffer wordt vermoord).

Belangrijk: bij een vermoeden van eergerelateerd geweld dient door de wijkmanager en of aandachtsfunctionaris contact te worden opgenomen met Veilig Thuis.

Bijlage 3 Signalenlijst van kindermishandeling 0-4 jarigen

Deze lijst geeft een overzicht van signalen van kindermishandeling bij kinderen in de leeftijd van 0-4 jaar. De signalenlijst is een hulpmiddel om een vermoeden van kindermishandeling te onderbouwen, niet om kindermishandeling te 'bewijzen'. Vrijwel alle genoemde signalen kunnen namelijk een andere oorzaak hebben.

Hoe meer van de genoemde signalen het kind uitzendt, hoe groter de kans dat er sprake is van kindermishandeling. Maar er zijn ook kinderen waaraan niet of nauwelijks valt op te merken dat ze worden mishandeld.

- **De signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling**

Lichamelijke kenmerken

- blauwe plekken, brandwonden, botbreuken, snij-, krab- en bijtwonden, littekens
- groeiachterstand
- voedingsproblemen
- ernstige luieruitslag
- slecht onderhouden gebit
- kind stinkt, heeft regelmatig smerige kleren aan
- oververmoeid
- vaak ziek
- ziektes herstellen slecht
- kind is hongerig
- achterblijvende motoriek
- niet zindelijk op leeftijd dat het hoort

Gedrag van het kind

- weinig spontaan
- passief, lusteloos, weinig interesse in spel
- apathisch, toont geen gevoelens of pijn
- in zichzelf gekeerd, leeft in fantasiewereld
- labiel
- erg nerveus
- hyperactief
- negatief zelfbeeld, weinig zelfvertrouwen, faalangst
- negatief lichaamsbeeld
- agressief, vernielzucht

tegenover andere kinderen:

- agressief
- speelt weinig met andere kinderen
- wantrouwend
- niet geliefd bij andere kinderen

tegenover ouders:

- angstig, schrikachtig, waakzaam
- meegaand, volgzaam
- gedraagt zich in bijzijn van ouders anders dan zonder ouders

tegenover andere volwassenen:

- angst om zich uit te kleden
- angst voor lichamelijk onderzoek
- verstijft bij lichamelijk contact
- angstig, schrikachtig, waakzaam
- meegaand, volgzaam

- agressief
- overdreven aanhankelijk
- wantrouwend
- vermijdt oogcontact

overig:

- plotselinge gedragsverandering
- gedraagt zich niet naar zijn leeftijd
- taal- en spraakstoornissen

Gedrag van de ouder

- onverschillig over het welzijn van het kind
- laat zich regelmatig negatief uit over het kind
- troost het kind niet
- geeft aan het niet meer aan te kunnen
- is verslaafd
- is ernstig (psychisch) ziek
- kleedt het kind te warm of te koud aan
- zegt regelmatig afspraken af
- vergeet preventieve inenting
- houdt het kind vaak thuis van school
- heeft irreële verwachtingen van het kind
- zet het kind onder druk om te presteren
- haalt kind opeens van kinderopvangorganisatie af

Gezinssituatie

- samengaan van stressvolle omstandigheden, zoals slechte huisvesting, financiële problemen en relatieproblemen
- sociaal isolement
- alleenstaande ouder
- partnermishandeling
- gezin verhuist regelmatig
- slechte algehele hygiëne

• Signalen specifiek voor seksueel misbruik

Lichamelijke kenmerken

- verwondingen aan geslachtsorganen
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk bij vagina of anus
- pijn in bovenbenen
- pijn bij lopen of zitten
- problemen bij plassen
- urineweginfecties
- seksueel overdraagbare aandoeningen

Gedrag van het kind

- drukt benen tegen elkaar bij lopen of oppakken
- afkeer van lichamelijk contact
- afkeer van lichamelijk onderzoek (angst om uit te kleden of op rug te liggen)
- negatief beeld van eigen lichaam
- extreem seksueel gekleurd gedrag en taalgebruik

- **Signalen die specifiek zijn voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld**

Gedrag van het kind

- agressie: kopiëren van gewelddadig gedrag van vader (sommige kinderen, met name jongens kopiëren hun vaders gedrag door hun moeder of jongere broertjes/zusjes te slaan)
- opstandigheid
- angst
- negatief zelfbeeld
- passiviteit en teruggetrokkenheid
- zichzelf beschuldigen
- verlegenheid
- wantrouwen ten aanzien van de omgeving
- gebrek aan sociale vaardigheden

Bijlage 4 Signalenlijst van kindermishandeling 4-12 jarigen

Deze lijst geeft een overzicht van signalen van kindermishandeling bij kinderen in de leeftijd van 4-12 jaar. De signalenlijst is een hulpmiddel om een vermoeden van kindermishandeling te onderbouwen, niet om kindermishandeling te 'bewijzen'. Vrijwel alle genoemde signalen kunnen namelijk een andere oorzaak hebben.

Hoe meer van de genoemde signalen het kind uitzendt, hoe groter de kans dat er sprake is van kindermishandeling. Maar er zijn ook kinderen waaraan niet of nauwelijks valt op te merken dat ze worden mishandeld.

• De signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling

Lichamelijke kenmerken

- blauwe plekken, brandwonden, botbreuken, littekens, snij-, krab- en bijtwonden
- groeiachterstand
- te dik
- slecht onderhouden gebit
- regelmatig buikpijn, hoofdpijn of flauwvallen (psychosomatische klachten)
- kind stinkt, heeft regelmatig smerige kleren aan
- oververmoeid
- vaak ziek
- ziektes herstellen slecht
- kind is hongerig
- eetstoornissen
- achterblijvende motoriek
- niet zindelijk op leeftijd dat het hoort
- schijnbare achterstand in verstandelijke ontwikkeling
- niet tonen van gevoelens of emoties (niet huilen, niet lachen)

Gedrag van het kind

- timide, depressief
- weinig spontaan
- passief, lusteloos, weinig interesse in spel
- apathisch, toont geen gevoelens of pijn
- in zichzelf gekeerd, leeft in fantasiewereld
- labiel
- erg nerveus
- hyperactief
- negatief zelfbeeld, weinig zelfvertrouwen, faalangst
- negatief lichaamsbeeld
- agressief, vernielzucht
- plotselinge gedragsverandering

tegenover andere kinderen:

- agressief
- speelt weinig met andere kinderen
- wantrouwend
- niet geliefd bij andere kinderen

tegenover ouders:

- angstig, schrikachtig, waakzaam
- meegaand, volgzaam
- gedraagt zich in bijzijn van ouders anders dan zonder ouders

Hoofdstuk 5 Veiligheid

tegenover andere volwassenen:

- agressief
- overdreven aanhankelijk
- wantrouwend
- vermijdt oogcontact

overig:

- plotselinge gedragsverandering
- gedraagt zich niet naar zijn leeftijd
- slechte leerprestaties
- rondhangen na school
- taal- en spraakstoornissen

Gedrag van de ouder

- onverschillig over het welzijn van het kind
- laat zich regelmatig negatief uit over het kind
- troost het kind niet
- geeft aan het niet meer aan te kunnen
- is verslaafd
- is ernstig (psychisch) ziek
- is onzeker, nerveus, gespannen, apathisch en (schijnbaar) onverschillig
- zegt regelmatig afspraken af
- vergeet preventieve inenting
- houdt het kind vaak thuis van school
- haalt kind opeens van kinderopvangorganisatie af
- heeft irreële verwachtingen van het kind
- zet het kind onder druk om te presteren

Gezinssituatie

- samengaan van stressvolle omstandigheden, zoals slechte huisvesting, financiële problemen en relatieproblemen
- sociaal isolement
- alleenstaande ouder
- partnermishandeling
- gezin verhuist regelmatig
- slechte algehele hygiëne

- **Signalen specifiek voor seksueel misbruik**

Lichamelijk welzijn

- verwondingen aan geslachtsorganen
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk bij vagina of anus
- pijn in bovenbenen
- pijn bij lopen of zitten
- problemen bij plassen
- urineweginfecties
- seksueel overdraagbare aandoeningen

Gedrag van het kind

- drukt benen tegen elkaar bij lopen of oppakken
- afkeer van lichamelijk contact
- maakt afwezige indruk bij lichamelijk onderzoek
- extreem seksueel gekleurd gedrag en taalgebruik
- zoekt seksuele toenadering tot volwassenen

Hoofdstuk 5 Veiligheid

- angst om zich uit te kleden
- angst voor lichamelijk onderzoek
- verstijft bij lichamelijk contact
- angstig, schrikachtig, waakzaam
- negatief beeld van eigen lichaam

- **Signalen die specifiek zijn voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld**

Gedrag van het kind

- agressie: kopiëren van gewelddadig gedrag van vader (sommige kinderen, met name jongens kopiëren hun vaders gedrag door hun moeder of jongere broertjes/zusjes te slaan)
- alcohol- of drugsgebruik
- opstandigheid
- angst
- depressie
- negatief zelfbeeld
- passiviteit en teruggetrokkenheid
- zichzelf beschuldigen
- verlegenheid
- suïcidaliteit
- sociaal isolement: proberen thuissituatie geheim te houden en ondertussen aansluiting te vinden met leeftijdsgenoten (zonder ze mee naar huis te nemen)
- wantrouwen ten aanzien van de omgeving
- gebrek aan sociale vaardigheden

Hoofdstuk 5 Veiligheid

Bijlage 5 Observatieformulier

Bij een vermoeden van kindermishandeling ga je eerst deze vragenlijst na om er achter te komen of je ongerustheid gegrond is.

Jongen / meisje :

Geboortedatum :

Opvanglocatie :

Groep :

Naam gastouder :

1	Sinds wanneer is het kind op het opvanglocatie?	
2	Sinds wanneer vertoont het kind opvallend gedrag?	
3	Is er de laatste tijd iets in het gedrag of in de situatie van het kind veranderd?	
4	Beschrijf het opvallend gedrag (zie ook bijlage 2)	
5	Hoe is het contact met de andere kinderen in de groep?	
6	Hoe is het contact met volwassenen?	
7	Hoe is de uiterlijke verzorging van het kind?	
8	Hoe is de algehele ontwikkeling van het kind (verstandelijk, sociaal emotioneel, motorisch)	
9	Hoe is het contact tussen kind en de ouders?	
10	Hoe is het contact tussen verzorgers en gastouders?	
11	Zijn er bijzonderheden over het gezin te melden? (Indien mogelijk ook de bron vermelden)	
12	Wat is er bekend over eventuele broertjes of zusjes?	

Hoofdstuk 5 Veiligheid

Bijlage 6

Gesprekspunten overleggroep

Wanneer de vragenlijst reden geeft tot ongerustheid, kunnen de onderstaande punten in de verleggroep besproken worden.

Algemene gegevens

Jongen/meisje
Leeftijd in jaar en maanden
Aantal dagen/dagdelen opvang
Op de opvanglocatie sinds
Aantal en leeftijd broertjes en zusjes
Informatie bij aanmelding

Gegevens over de ontwikkeling

Hoe is de motorische ontwikkeling?
Hoe is de verstandelijke ontwikkeling?
Hoe is de sociaal-emotionele ontwikkeling?

Algemene gegevens over de opvanglocatie:

Grootte van de groep
Verdeling naar leeftijd
Aantal gastouders

Algemene informatie over het gedrag van het kind

Hoe verloopt het contact met de gastouder?
Hoe verloopt het contact met andere kinderen?
Welke positie neemt het kind in de groep in?
Hoe verloopt het halen/brengen?
Denk je/weet je of het kind het naar zijn zin heeft?
Wat doet het kind graag, waar speelt het kind mee?
Zijn er observatieverslagen uit het verleden?

Specifieke informatie over het opvallende gedrag van het kind op het kindercentrum

Welk gedrag neemt u waar? Beschrijf dit gedrag.
Hoe lang doet dit gedrag zich al voor?
Weet je een concrete aanleiding die eraan vooraf ging? Waar gebeurde dit?
Hoe vaak komt dit gedrag voor? Elke keer wanneer het kind aanwezig is? Meerdere keren op een dagdeel? Af en toe? Hoe vaak precies?
Op welke momenten en/of in welke situaties komt het gedrag voor?
Hoe heb je tot nu toe gereageerd op het opvallende gedrag? Wat was het effect?

Gegevens over de woon/thuissituatie

Herkennen de ouders het hierboven beschreven gedrag?
Vertoont het kind dit gedrag ook thuis? Zo ja, hoe vaak?
Vertoont het kind het gedrag ook in andere situaties? Zo ja, welke?
Hoe gaan de verzorgers om met dit gedrag?
Wat is het effect van de manier waarop verzorgers met het gedrag omgaan?
Hoe is de relatie van het kind met de andere gezinsleden?

Factoren kind, verzorgers, kinderdagverblijf, peuterspeelzaal BSO

Zet de factoren op een rijtje die van invloed kunnen zijn op het gedrag vanuit het kind, het gezin en het kindercentrum.

Bijlage 7

Aandachtspunten voor een gesprek met verzorger(s)

Het doel van een gesprek is om de zorgen over datgene is waargenomen bij het kind, aan gedrag of concrete lichamelijke verschijnselen, met de verzorger(s) te delen.

Houd de volgende uitgangspunten in de gaten:

- Bespreek wat je waarneemt bij het kind, bespreek niet je vermoedens
- Ga er van uit dat verzorger(s) het beste voor hun kinderen willen en dat is ook wat jij wilt: daar zit jullie gemeenschappelijke noemer.

Je hoeft geen schuldvraag aan de orde te stellen; je doet een beroep op de zorg van verzorger(s) voor hun kind. Omdat de verzorger(s) hun kind een aantal dagen per week aan jou toevertrouwen ben jij een belangrijk persoon voor het kind de verzorger(s). Het is dus logisch om de zorgen over het kind te delen. Dit delen van zorgen is een proces en vaagt om een procesmatige aanpak.

Fases in een procesmatige aanpak

1. Afweging vóór het gesprek:

- Voer je het gesprek met de verzorger(s) alleen of samen (dit laatste heeft de voorkeur) met een vertrouwensinspecteur/directielid?
- Nodig je beide verzorgers expliciet samen uit, leg je deze keuze voor aan één verzorger, of laat je dit aan de verzorgers over?

2. Spreek de zorg om het kind uit:

Ik heb je kind nu (aantal) keer/maanden gezien/in de groep. Ik maak me zorgen over een aantal dingen die ik graag met jou/jullie zou willen bespreken. Is dit goed?

3. Bespreek één voor één de signalen aan de hand van onderstaande punten:

- Beschrijf het signaal in concrete lichamelijke verschijnselen of waarneembaar gedrag: "het is mij opgevallen dat jullie kind 's morgens vaak komt met hele volle vieze luiers en ook luierslag heeft die maar niet over lijkt te gaan; Jullie kind speelt in de poppenhoek vaak seksuele handelingen na met de poppen en hij/zij doet als volgt....'En dan vul je concrete waarnemingen in.
- Vraag of dit signaal herkend wordt: Is jullie dit wel eens opgevallen? Gebeurt dit thuis ook wel eens? Hoe lang is dit al zo? In welke situaties gebeurt dit?
- Vraag of ouders een idee hebben waar dit vandaan komt: Hebben jullie enig idee waar dit vandaan komt? Wat vinden jullie ervan?
- Spreek (indien nodig) je zorg uit over dit signaal: 'Ik maak me er toch zorgen over dat jullie kind dit doet/heeft.'

4. De verzorger(s) delen de zorg

Zorgen delen

Je kunt zorgen niet delen met de verzorger(s), wanneer het niet de zorgen van beide partijen zijn. Het kan geruime tijd in beslag nemen om zover te komen. Wanneer de verzorger(s) dat genen wat je hebt waargenomen absoluut (nog) niet kunnen waarnemen, is het van het grootste belang om bij dit onderdeel stil te blijven staan en niet de volgende fase van het gesprek in te gaan. Want zolang de verzorger(s) de signalen niet waarnemen kun je de zorg niet met ze delen.

Aandachtspunten:

- Gebruik niet het woord signaal, maar beschrijf concrete lichamelijke verschijnselen of waarneembaar gedrag.
- Leg de nadruk op het delen van zorg niet op het beschuldigen/verdenken van de verzorger(s)

Hoofdstuk 5 Veiligheid

Emoties

In deze fase kunnen emoties een grote rol spelen. De verzorger(s) kunnen bijvoorbeeld boos worden, zich tekort voelen schieten en zich hier schuldig over voelen of zich schamen over het beschreven gedrag. Maak de emoties bespreekbaar voordat je concrete, zakelijke informatie geeft.

Verduidelijking vragen

Er kunnen soms meerdere gesprekken nodig zijn voordat je op één lijn zit met de verzorger(s) wat betreft het waarnemen van de door jou gesignaleerde verschijnselen en gedragingen van hun kind.

5. De verzorger(s) nemen de zorg over

Bijlage 8

Enkele aandachtspunten in het contact met allochtone gezinnen

Vraag aan mensen wat hun gewoonten zijn. Niet alle allochtone gezinnen zijn hetzelfde.

Let er bij een eventueel huisbezoek op of bewoners hun schoenen aan hebben of dat de schoenen bij de voordeur staan. In Islamitische gezinnen kan het de gewoonte zijn om of op blote voeten of op sloffen in huis te lopen. Dit geldt dan ook voor gasten.

De echtgenoot en bij zijn afwezigheid de oudste zoon, is degene die de contacten naar de buitenwereld onderhoudt. Het is belangrijk om hem bij alles te betrekken.

Gastvrijheid is een groot goed. Er moet eerst iets gegeten of gedronken worden en een inleidend gesprek gevoerd worden voordat de reden van het huisbezoek ter sprake wordt gebracht. Probeer niet direct ter zake te komen. Dit wordt als onbeleefd onervaren.

Het verwoorden van de feiten in beelden en voorbeelden werkt vaak beter dan concreet zeggen waar het op staat.

Houd rekening met de familie-eer.

Er wordt veel waarde gehecht aan hiërarchische structuren binnen het gezin, de verdere familie en de samenleving. Probeer afspraken met iemand te maken die hoog op de ladder staat.

Het is eervoller een probleem met behulp van de familie op te lossen dan met die van buitenstaanders. Het betrekken van bijvoorbeeld een oom bij een probleem is in veel gevallen acceptabeler dan het inschakelen van een Nederlandse instantie. Als je dreigt vast te lopen vraag naar dergelijke familiecontacten.

In veel allochtone gezinnen is het onbeleefd om tegen een autoriteit (leerkracht, arts, et cetera) nee te zeggen. Dat wil zeggen, dat niet altijd uitgevoerd wordt wat afgesproken is.

Kijk niet vreemd op als bij een huisbezoek een hele familie aanwezig is. Wil je bijvoorbeeld met een ouder apart praten, zonder kinderen of familie, nodig hem/haar dan uit op een neutrale plek.

Veel vrouwen mogen niet alleen met een vreemde man zijn. Zorg in dat geval voor de aanwezigheid van een vrouwelijke collega.

Emotionele problemen worden vaak benoemd in termen van lichamelijke klachten, angst kan bijvoorbeeld hoofdpijn genoemd worden. Het consult bij de huisarts lost het probleem niet op. Mensen zijn letterlijk ziek van angst.

Naast de reguliere gezondheidszorg worden vaak genezers uit het land van herkomst geconsulteerd, omdat men bijvoorbeeld denkt dat de betreffende persoon bezeten is. Dergelijke rituelen zijn voor betrokkenen vaak van grote emotionele betekenis.

Als vrouw is het best mogelijk om met een Turkse of Marokkaanse vrouw alleen te praten, zeker wanneer je aangeeft dat het gaat om 'vrouwenzaken'. 'Vrouwenzaken' kunnen gaan over onderwerpen als menstruatie, kinderen krijgen en dergelijke. Het is dan vrij legitiem de man te vragen niet bij het gesprek aanwezig te zijn. Dit biedt gelegenheid om vertrouwelijk met een moeder te praten.

(Bron (bewerkt): Mevrouw A. Koning, maatschappelijk werker-)

Hoofdstuk 5 Veiligheid

Bijlage 9

Aandachtspunten tijdens een gesprek met een jong kind

Een gesprek met het kind kan mogelijk extra informatie bieden over de situatie waarin het kind zich bevindt. Vanaf ongeveer 2 jaar is het mogelijk een gesprek(je) te voeren met het kind. Houd tijdens dit gesprek rekening met de leeftijd en ontwikkelingsfase van het kind.

Het is niet de bedoeling dat het kind ondervraagd wordt. Een gesprek met het kind heeft aanvullende informatie dan wel steunend contact tot doel, en mag niet in de plaats van het contact met de ouders komen. Ter voorbereiding van zo'n gesprek kun je overleggen met de wijkmanager.

Naast het contact met het kind is het zeer belangrijk om met een open houding het contact met ouders aan te gaan.

Tips voor het gesprek:

- Voer het gesprek met een open houding.
- Sluit aan bij waar het kind op dat moment mee bezig is, bijvoorbeeld spel, een tekening of knutselen.
- Ga op dezelfde ooghoogte zitten als het kind en kies een rustig moment uit.
- Steun het kind en stel het op zijn gemak.
- Gebruik korte zinnen.
- Vraag belangstellend en betrokken, maar vul het verhaal niet in voor het kind.
- Begin met open vragen (**Wat** is er gebeurd? **Wanneer** is het gebeurd? **Waar** heb je pijn? **Wie** heeft dat gedaan?) en wissel deze af met gesloten vragen (**Ben je** gevallen? **Heb je** pijn? **Ging je** huilen? **Vond je** dat leuk of niet leuk?).
- Vraag niet verder, wanneer het kind niets wil of kan vertellen.
- Houd het tempo van het kind aan, niet alles hoeft in één gesprek.
- Laat het kind niet merken dat je van het verhaal schrikt.
- Val de ouders (of andere belangrijke personen voor het kind) niet af, in verband met loyaliteitsgevoelens.
- Geef aan dat je niet geheim kan houden wat het kind vertelt. Leg uit dat u met anderen gaat kijken hoe u het kind het beste kan helpen. Leg het kind uit dat u het op de hoogte houdt van elke stap die u neemt. Het kind moet nooit zelf de verantwoordelijkheid krijgen in de keuze van de te nemen stappen.
- Vertel het kind dat het heel knap is dat hij/zij het allemaal zo goed kan vertellen.
- Let tijdens het gesprek goed op de non-verbale signalen van het kind.
- Stop het gesprek wanneer de aandacht bij het kind weg is.

Bijlage 10 Aandachtspunten voor een gesprek met een kind

Bij een vermoeden van kindermishandeling kan de gastouder met het kind praten om na te gaan of haar zorgen terecht zijn. Het kan ook voorkomen dat een kind zelf de gastouder in vertrouwen neemt. Gastouders zien vaak erg op tegen dergelijke gesprekken omdat ze het moeilijk vinden hun houding te bepalen tegenover het kind. Het oefenen van gespreksvaardigheden kan meer zelfvertrouwen geven bij het voeren van dit soort gesprekken. Daarom is het belangrijk dat gastouders zich bewust zijn van een aantal voorwaarden die bij het voeren van een gesprek met een mishandeld kind van belang zijn. Ook hier kan ter voorbereiding overleg gevoerd worden met de wijkmanager van de instelling.

In de eerste plaats kan een gastouder beter niet op voorhand geheimhouding toezeggen aan een kind. Veel kinderen willen in eerste instantie alleen iets vertellen als er beloofd wordt om het tegen niemand anders te zeggen. Als deze belofte gegeven wordt, komt de gastouder voor een groot dilemma te staan als het kind zou vertellen dat het mishandeld wordt: zij moet dan of het vertrouwen van het kind schenden of medeplichtig worden aan het in stand houden van een schadelijke situatie. De gastouder die een kind geheimhouding belooft uit angst dat het kind anders blijft zwijgen, moet zich wel bewust zijn van de consequenties van deze belofte.

Als een gastouder geen geheimhouding wil toezeggen kan zij het kind wel beloven dat zij geen stappen zal ondernemen zonder dit van tevoren aan het kind te vertellen.

Een tweede belangrijk punt is dat de gastouder zich bewust moet zijn van de sterke loyaliteitsgevoelens van een kind ten opzichte van zijn ouders. Val nooit de ouders af tegenover het kind, al hebben ze nog zulke afschuwelijke dingen gedaan. Het kind zal geen vertrouwen meer hebben in iemand die zijn ouders veroordeelt.

Voorwaarden voor een goed contact tijdens een gesprek met een kind.

1. Echtheid

Dit betekent dat de gastouder zichzelf is in de relatie met het kind. Zij doet zich niet anders voor dan hij is. Dit betekent niet dat de gastouder elke emotie die zij ervaart eruit gooit. Het betekent wel dat zij zich bewust is van haar eigen gevoelens en die niet ontkent of tracht te verdringen. Er moet overeenstemming zijn tussen dat wat zij ervaart en voelt en dat wat zij zegt en doet.

Een professionele houding vereist oprechte belangstelling, een sfeer van veiligheid en het vermogen een goede ontvanger te zijn, dat wil zeggen op kunnen merken wat de gevoelens van het kind zijn en daarbij aan kunnen sluiten.

Een dergelijke houding vormt een basis voor vertrouwen. Kinderen voelen heel goed aan wanneer iemand echt is of een façade ophoudt of doet alsof.

2. Empathie

Empathie is het vermogen van de gastouder zich in te leven in de gevoelens van het kind. Empathie is het begrijpen van de ervaringen en gevoelens van het kind in hun betekenis voor dat kind.

Het is belangrijk dat de gastouder de gevoelens van het kind niet slechts aanhoort maar door woorden of op een niet verbale wijze aangeeft de beleving van het kind van binnen uit te verstaan.

3. Acceptatie

Acceptatie houdt in dat de gastouder het kind accepteert zoals hij is. Het wil niet zeggen dat de gastouder het eens moet zijn met de gedachten of gevoelens van het kind maar wel dat zij deze accepteert zonder verder te veroordelen.

Tijdens het gesprek met een kind is het ook van belang dat een gastouder in staat is om actief te luisteren. Actief luisteren betekent luisteren naar zowel de verbale als de non-

Hoofdstuk 5 Veiligheid

verbale boodschappen van het kind. Het betekent ook 'tussen de regels door' luisteren naar de boodschappen die doorklinken in de stembuiging van het kind, aarzeling, stiltes etc.

Actief luisteren houdt in dat de gastouder zich voortdurend afvraagt 'Welke boodschap wil dit kind overbrengen? Wat zegt hij over zijn ervaringen, gedragingen, gevoelens?

Door actief te luisteren kan het de gastouder duidelijk worden wat er aan de hand is met het kind en kan zij zicht krijgen op de emoties die het kind daarbij ervaart. De gastouder moet hierbij proberen om de gevoelens van het kind met eigen woorden samen te vatten.

Bij deze manier van luisteren krijgt de gastouder niet alleen de meeste informatie maar geeft zij het kind ook het gevoel serieus genomen en geaccepteerd te worden. Bovendien kan de gastouder bij actief luisteren controleren of zij het kind goed heeft begrepen en zijn emoties goed heeft aangevoeld.

Enkele ezelsbruggetjes bij het actief luisteren:

- 'Je bedoelt...?'
- 'Je probeert me duidelijk te maken dat...?'
- 'Je voelt je...?'
- 'Je hebt het gevoel dat...?'
- 'Je zou het liefst willen dat...?'
- 'Je hebt de indruk dat...?'

Algemene regels bij actief luisteren:

- Begin met 'Je...'
- Gebruik een vragende toon.

Kijk uit voor communicatiestops. Dit zijn opmerkingen, reacties etc. die werkelijke communicatie in de weg staan. Vaak worden ze onbewust gebruikt, bijvoorbeeld als iemand bang is om iets onaangenaams te horen of als het gesprek een wending dreigt te nemen die als emotioneel bedreigend wordt ervaren.

Communicatiestops zijn:

- veroordelen
- ridiculiseren
- preken
- afleiden
- met het verhaal op de loop gaan
- waarschuwen
- sussen/geruststellen
- niet serieus nemen
- vragen stellen (die niet van belang zijn)
- bevelen
- beredeneren
- oplossingen aandragen.

De meeste mensen hebben één of meer favoriete 'stops'. Het is van belang om je bewust te worden welke van deze stops je geneigd bent om te gebruiken omdat het een werkelijk gesprek in de weg kan staan.

De volgende punten zijn van belang om tijdens het gesprek met het kind, dat vertelt over een mishandelingsituatie, voor ogen te houden:

- Geloof het kind en trek diens verhaal niet in twijfel. Onderschat of bagatelliseer de ernst van de situatie niet.
- Spreek waardering uit voor het feit dat het kind de moed heeft om z'n verhaal te vertellen.
- Haast het gesprek niet, laat het kind in eigen tempo vertellen.

Hoofdstuk 5 Veiligheid

- Stel geen waarom-vragen (het kind snapt immers zelf ook niet waarom hem dit overkomt)
- Stel geen suggestieve vragen. Laat het kind zoveel mogelijk zelf benoemen wat er gebeurd is.
- Pas je aan bij het woordgebruik van het kind. Vraag om verduidelijking als je het niet goed begrijpt.
- Vertel het kind dat het niet zijn schuld is dat dit is gebeurd en evenmin zijn verantwoordelijkheid.
- Vertel het kind dat het niet de enige is die zoiets overkomt en dat hulp mogelijk is.
- Dring niet aan als het kind je vragen ontwijkt maar hou de deur voor het contact wel open.

(Bron: Cursus voor leerkrachten in het basisonderwijs. Interne uitgave VKM, augustus 1994.)

Hoofdstuk 5 Veiligheid

Bijlage 11 Omgaan met privacy

Tijdens het uitvoeren van de stappen in het protocol, is het belangrijk dat er zorgvuldig gehandeld wordt. Er is immers sprake van persoonlijk informatie over kinderen en gezinnen.

Belangrijke tips bij het omgaan met privacy

- Betrek bij een overleg niet teveel mensen.
- Zorg dat informatie over kinderen en gezinnen altijd binnenshuis blijft. Emoties kunnen de privacy in gevaar brengen. Soms willen gastouders hun collega's als uitlaadklep gebruiken. Dit is begrijpelijk, maar qua privacy niet de juiste manier om met de situatie om te gaan. Betrek daarom alleen personen die in het stappenplan genoemd worden.
- Contact met andere instellingen kan alleen na toestemming van de ouder of wettelijk vertegenwoordiger. Contact met andere instellingen zonder toestemming kan alleen anoniem. Het gezin of kind mag dan niet bekend worden gemaakt.
- Een uitzondering hierop is het contact met Veilig Thuis. Dit kan zonder toestemming van ouders of wettelijke vertegenwoordiger.
- Wees zorgvuldig met schriftelijke informatie. Verzorger(s) hebben recht op inzage in verslagen, formulieren en observatieverslagen. Alleen als het anonieme werkaantekeningen zijn, hebben ouders geen inzagerecht.
- Schrijf daarom alsof de verzorger(s) over je schouder meekijken. Beschrijf waarneembaar gedrag en wees voorzichtig met interpretaties.
- Als de verzorger(s) een verslag willen inzien, kun je voorstellen om het samen met hen te lezen. Erover te praten en waar nodig toe te lichten. Daarna kan een kopie worden meegegeven. Een andere mogelijkheid is om de belangrijkste punten uit het verslag en afspraken tijdens het gesprek op papier te zetten en aan de verzorger(s) te geven. Dit vormt tegelijk een leidraad voor eventuele volgende gesprekken met de verzorger(s).
- Schriftelijke informatie moet goed worden opgeborgen in een afsluitbare kast.
- Informatie die niet (meer) relevant is moet worden vernietigd of aan ouders worden meegegeven.
- Schriftelijke informatie mag niet zonder toestemming van ouders of wettelijke vertegenwoordiger aan derden worden verstuurd. Een uitzondering hierop vormt Veilig Thuis.
- Schriftelijke informatie die de instelling van derden ontvangt, moet ook met toestemming van de ouders of wettelijke vertegenwoordiger zijn verstuurd. Als dit niet zo is, is het verstandig de informatie terug te sturen.

Hoofdstuk 5 Veiligheid

Bijlage 12

Voor verdere informatie kan de sociale kaart geraadpleegd worden of onderstaande websites.

Voor informatie over kindermishandeling kan je terecht bij:

Kijk voor informatie over het internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind:

www.kinderrechten.nl

Relevante web sites

www.boink.nl (belangenvereniging van ouders in de kinderopvang)

www.cjg.nl (Centrum voor Jeugd en Gezin)

www.ggznederland.nl

www.huiselijkgeweld.nl

www.nizwjeugd.nl

www.kindertelefoon.nl

www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/meisjesbesnijdenis/feiten-en-cijfers/wat-is-meisjesbesnijdenis

www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-geweld/inhoud/meldcode

www.slachtofferhulp.nl/seksueel-misbruik/Delicten/Misbruik-kinderen

www.huiselijkgeweld.nl/organisaties/noord-brabant

Hoofdstuk 5 Veiligheid

Bijlage 13

Draaiboek vermoeden kindermishandeling door beroepskracht

Actiepunt	Actie (wat en door wie)	Geïnformeerd (wie en wanneer)
Omschrijving incident		
Volgen van onderzoek van politie		
Consulteren van deskundigen		
Informereren van de "andere ouders"		
Activiteiten met kinderen		
Omgaan met de pers		
Nieuwe meldingen		
Afronding		
Nazorg		
Opheffen crisissituatie		

Hoofdstuk 5 Veiligheid

Bijlage 14 Draaiboek ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling

Actiepunt	Actie (wat en door wie)	Geïnformeerd (wie en wanneer)
Omschrijving incident		
Vormen commissie of onderzoeksteam		
Consulteren van deskundigen		
Informereren van de "andere ouders"		
Activiteiten met kinderen		
Omgaan met de pers		
Nieuwe meldingen		
Afronding		
Nazorg		
Opheffen crisissituatie		

Bijlage 15 Omgaan met de media

Als op een locatie van Mikz een incident plaatsvindt, is de kans groot dat ook de media hier van op de hoogte raken. Hier moet zorgvuldig mee omgegaan worden. Alle media worden daarom **doorverwezen naar de directie**. Alleen zij staan de pers te woord.

Enkele aandachtspunten bij het omgaan met de pers:

- Denk na over de keuze van een passieve of actieve opstelling. Door zelf de pers te informeren is de regie min of meer in eigen handen en wordt erger wellicht voorkomen.
- Denk goed na over de boodschap: wat willen we wel/niet vertellen en hoe formuleren we dat kort en concreet?
- Selecteer: wie staan we wel te woord en wie niet?
- Noteer voorwaarden: bijv. vragen vooraf op papier, afspraken over inzien tekst voor publicatie.
- Wanneer wordt de pers ingelicht? In ieder geval niet voordat personeel, ouders en kinderen goed zijn ingelicht.
- Wat is ons belang om in te gaan op vragen van de pers? Wat is wenselijk, wat is nodig?
- Betracht openheid binnen grenzen: vertel de waarheid, tot de feitelijke kern beperkt. Noem geen namen, bewandel geen zijpaden.
- Zorg voor een adempauze: niet direct in de uitzending, vragen vooraf inzien, terug (laten) bellen, afspraak later op de dag.
- Doe de contacten met de pers nooit alleen: de boodschap samen met anderen voorbereiden, iemand meenemen of mee laten luisteren, samen evalueren.

Bijlage 16 **Informeren van teamleden**

De teamleden worden door de wijkmanager en de aandachtsfunctionaris en/of manager kinderopvang en/of de directie geïnformeerd. Zij moeten goed op de hoogte zijn om:

- De schok in teamverband te verwerken.
- Om te gaan met vragen en opmerkingen van ouders.
- Om te gaan met vragen en opmerkingen van de "buitenwereld".
- Mogelijke andere slachtoffers te signaleren.
- Eenduidige afspraken te maken over de aanpak van de situatie.

Een niet te onderschatten factor is de loyaliteit van personeel ten opzichte van aangeklaagde collega's. De ervaring leert dat collega's in situaties van twijfel eerder de kant van de volwassene kiezen dan die van het kind, zeker als het gaat om seksuele intimidatie. Meldingen van seksuele intimidatie berusten zelden op waargenomen feiten door volwassenen. Meestal moet de volwassene zich baseren op het woord van het kind. Geloof en ongeloof, loyaliteit ten opzichte van de collega of het kind, kunnen een team in partijen opsplitsen. Belangrijk is teamleden voor te houden dat zij niet hoeven te beslissen over wat "waar" of "niet waar" is. Zij zijn wel verantwoordelijk voor het welzijn en de veiligheid van de kinderen.

Aandachtspunten en overwegingen bij het informeren van het team:

- Zorg dat het hele crisisteam aanwezig is.
- Zorg dat alle teamleden aanwezig kunnen zijn. De aangeklaagde is niet aanwezig, maar zal (achteraf) schriftelijk geïnformeerd dienen te worden over de globale inhoud.
- Overweeg welke andere personeelsleden moeten worden uitgenodigd, zoals vaste invalkrachten.
- Informeer afwezigen en zieken persoonlijk over wat is besproken.
- Overweeg of er deskundigen van buitenaf bij aanwezig moeten zijn.
- Nodig de teamleden liefst mondeling uit.
- Geef tijdens de vergadering feitelijke informatie over de melding en de tot nu genomen stappen en de nog te nemen stappen. Geef aan wat de verwachtingen naar de teamleden zijn.
- Biedt ruimte voor emoties, vragen, laat stoom af blazen.
- Maak afspraken over de omgang met de buitenwereld: -bij vragen van derden doorverwijzen naar het crisisteam, -geen uitspraken naar de pers, -geen contact met de aangeklaagde.
- Organiseer opvang voor gastouders die daaraan behoefte hebben.

Bijlage 17 **Informereren van de "andere" ouders**

Zo spoedig mogelijk worden "andere" ouders door de directie geïnformeerd over de beschuldigingen van ongewenste omgangsvormen. Bedoeld worden de ouders waarvan niet bekend is dat hun kinderen slachtoffer zijn. Ouders hebben recht op informatie, zeker als hun kind ook een mogelijk slachtoffer is.

Overwegingen om de andere ouders (voorlopig) niet te informeren kunnen zijn:

- Ouders van een slachtoffer vragen om geheimhouding.
- Politie vraagt om geheimhouding. In zo'n geval wordt overlegd met de politie of het informeren van de ouders daaraan ondergeschikt mag worden gemaakt.

Aandachtspunten en overwegingen bij het informeren van de ouders:

1. Informeer ouders schriftelijk en mondeling.
2. Overweeg welke ouders moeten worden uitgenodigd voor een ouderavond. De ouders van kinderen die nu bij de aangeklaagde in de groep zitten, de ouders van kinderen die voorgaande jaren bij de aangeklaagde in de groep zaten, de ouders van kinderen die bij het slachtoffer in de groep zitten, de ouders van alle kinderen als het gaat om iemand die met alle kinderen van het kindercentrum te maken heeft.
3. Hoe groot kan de groep zijn die op een avond wordt geïnformeerd.
4. Zorg dat de ouders van slachtoffers op de hoogte zijn van de informatieavond die gaat komen. Bespreek met hun welke informatie er gegeven gaat worden.
5. Nodig deskundigen uit die antwoord kunnen geven op vragen van ouders: bijv. politie, jeugdarts/jeugdverpleegkundige, vertrouwenspersoon.
6. Nodig ouders schriftelijk uit, geef brieven niet aan kinderen mee naar huis.
7. Houd rekening met taalproblemen bij allochtone ouders.
8. De voorzitter van de bijeenkomst is een directielid. Het crisisteam en eventuele deskundigen zijn ook aanwezig. Bespreek van tevoren de onderlinge taakverdeling.
9. Geef feitelijke informatie met in acht nemen van privacy van betrokkenen.
10. Vertel welke stappen zijn genomen en welke nog zullen volgen.
11. Geef aan waar ouders terecht kunnen als zij vermoeden dat hun kind ook slachtoffer is.
12. Geef aan wat het kindercentrum te bieden heeft.
13. Geef ruimte voor de vragen en emoties die bij ouders zullen los komen.
14. Wees voorbereid op boosheid, ga niet in de verdediging. De boosheid van ouders zal terecht of onterecht tegen het kindercentrum richten.
15. Bedank ouders voor hun aanwezigheid en betrokkenheid.

Bijlage 18 Algemene aandachtspunten

Een melding komt bijna altijd onverwacht en op een ongelegen moment. Het is prettig in zo'n geval een stappenplan bij de hand te hebben dat handvatten geeft tot hoe te handelen. Realiseer je echter dat het slechts richtlijnen zijn en dat iedere situatie zijn eigen specifieke verloop zal hebben.

De volgende overwegingen en aandachtspunten zijn gewenst:

- Probeer zo snel mogelijk een gesprek te regelen (met melder door directie), liefst meteen. Voer dit gesprek bij voorkeur niet alleen.
- Verslaglegging. Begin met dossiervorming. Noteer zo nauwkeurig mogelijk, data, tijden, feitelijkheden, afspraken, betrokkenen. Mogelijk is het van belang dit later nog eens terug te lezen. Leg aan de klager uit dat je een en ander opschrijft.
- Stel de klager op de hoogte van de procedure.
- Stel de directie op de hoogte van de klacht.
- De directie stelt de aangeklaagde zo snel mogelijk op de hoogte van de melding.
- Neem, als dat nodig is, beschermende maatregelen t.o.v. de aangeklaagde. Betreft het bijv. een personeelslid, dan is het wellicht onmogelijk voor hem/haar nog te functioneren of moet hij/zij beschermd worden voor represailles.
- Stel de aangeklaagde op de hoogte van de procedure.
- Als de klager een kind betreft, betrek dan zo snel mogelijk de ouders/verzorgers erbij.
- Is de veiligheid van het kind gewaarborgd?
- Nemen de ouders de verantwoordelijkheid voor de zorg voor hun kind? Stellen ze hun kind veilig en zoeken ze de benodigde hulp? Zo nee, dan kun je dit ook (anoniem) melden bij het AMK.
- Adviseer klager en aangeklaagde niet met "derden" over de melding te praten.
- Zeg geen geheimhouding toe. Als er actie moet worden ondernomen kun je die belofte niet nakomen.
- Vraag je af of hier sprake is van een strafbaar feit en of je meldplicht hebt.
- Is iedereen die erbij betrokken moet worden op de hoogte?
- Is er een tolk nodig om een gesprek te voeren.
- Stel een crisisteam samen. Dit kunnen mensen van de overleggroep zijn.
- Wie zijn er allemaal op de hoogte van de melding?

Is er onrust bij andere ouders/ kinderen, in de wijk? Moeten andere ouders geïnformeerd worden, moet er een voorlichtingsavond worden georganiseerd voor de ouders uit de betreffende groep of voor het hele kindercentrum?